

COMISIA
EUROPEANĂ

Bruxelles, 24.7.2024
SWD(2024) 823 final

DOCUMENT DE LUCRU AL SERVICIILOR COMISIEI

Raportul din 2024 privind statul de drept Capitolul consacrat situației statului de drept din România

care însoțește documentul

COMUNICARE A COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN, CONSILIU, COMITETUL ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN ȘI COMITETUL REGIUNILOR

Raportul din 2024 privind statul de drept

Situația statului de drept în Uniunea Europeană

{COM(2024) 800 final} - {SWD(2024) 801 final} - {SWD(2024) 802 final} -
{SWD(2024) 803 final} - {SWD(2024) 804 final} - {SWD(2024) 805 final} -
{SWD(2024) 806 final} - {SWD(2024) 807 final} - {SWD(2024) 808 final} -
{SWD(2024) 809 final} - {SWD(2024) 810 final} - {SWD(2024) 811 final} -
{SWD(2024) 812 final} - {SWD(2024) 813 final} - {SWD(2024) 814 final} -
{SWD(2024) 815 final} - {SWD(2024) 816 final} - {SWD(2024) 817 final} -
{SWD(2024) 818 final} - {SWD(2024) 819 final} - {SWD(2024) 820 final} -
{SWD(2024) 821 final} - {SWD(2024) 822 final} - {SWD(2024) 824 final} -
{SWD(2024) 825 final} - {SWD(2024) 826 final} - {SWD(2024) 827 final} -
{SWD(2024) 828 final} - {SWD(2024) 829 final} - {SWD(2024) 830 final} -
{SWD(2024) 831 final}

REZUMAT

La 15 septembrie 2023, în conformitate cu decizia din 2006 de instituire a mecanismului de cooperare și de verificare (MCV), Comisia a închis în mod oficial MCV, întrucât România a îndeplinit în mod satisfăcător toate obiectivele de referință și a dat curs tuturor recomandărilor stabilite în cadrul mecanismului. Monitorizarea continuă în temeiul raportului privind statul de drept, la fel ca în cazul tuturor statelor membre ale UE.

Au fost luate măsuri pentru finalizarea procesului inițiat în vederea luării în considerare a recomandărilor Comisiei de la Veneția privind „Legile Justiției”, accentul punându-se în prezent pe punerea în aplicare. O serie de sancțiuni disciplinare impuse de Consiliul Superior al Magistraturii au fost anulate de Înalta Curte de Casație și Justiție, ceea ce demonstrează eficiența în continuare a căilor de atac. Se depun eforturi pentru a asigura resurse umane adecvate pentru sistemul judiciar, deși, deocamdată, există încă o serie de posturi vacante care, în timp, ar putea afecta calitatea și eficiența justiției. S-au depus eforturi semnificative pentru a îmbunătăți digitalizarea în cadrul sistemului de justiție. S-au luat o serie de măsuri suplimentare pentru a asigura punerea în aplicare efectivă a legilor justiției.

Punerea în aplicare a strategiei anticorupție 2021-2025 se menține în parametri. Autoritățile înregistrează în continuare rezultate pozitive în ceea ce privește combaterea corupției, inclusiv în cazurile de corupție la nivel înalt. Cu toate acestea, răspunsul legislativ întârziat privind termenele de prescripție a condus în continuare la închiderea unui număr mare de cazuri de corupție și la anularea condamnărilor. S-au luat măsuri suplimentare în ceea ce privește sistemul de investigare și urmărire penală a infracțiunilor de corupție din justiție. O propunere de actualizare a cadrului de integritate a fost transmisă Ministerului Justiției, dar aceasta nu acoperă practica „ușilor turnante”. Nu au fost luate măsuri suplimentare în ceea ce privește introducerea de norme privind activitățile de lobby pentru senatori și deputați. Agenția Națională de Integritate a continuat să își desfășoare activitatea în mod eficient în ceea ce privește conflictele de interese, declarațiile de avere și avertizarea în interes public. Legea pentru îmbunătățirea transparenței finanțării partidelor politice nu a fost încă adoptată. Achizițiile publice rămân un sector cu un risc ridicat de corupție și, întrucât este un sector prioritar, se iau măsuri pentru a identifica domeniile și procedurile cele mai predispuse la corupție în domeniul achizițiilor publice.

Se preconizează că funcționarea și eficacitatea Consiliului Național al Audiovizualului vor fi îmbunătățite odată cu actualizarea sistemelor sale tehnologice. Deși informațiile privind structura acționariatului societăților care dețin licențe audiovizuale sunt în prezent publice, este în continuare dificil pentru publicul larg să știe cine deține în cele din urmă societăți din domeniul mass-mediei din afara sectorului audiovizual. Se impune în continuare consolidarea guvernantei independente și a independenței editoriale a serviciilor publice de mass-media, iar lipsa finanțării face dificilă îndeplinirea de către televiziunea publică a mandatului său de serviciu public. În pofida unui cadru juridic solid și a aplicării de sancțiuni, se pare că unele partide politice și-au sporit finanțarea mass-mediei private pentru publicitate politică. Cadrul juridic privind accesul la informații nu a înregistrat încă îmbunătățiri. Amenințările și cazurile de hărțuire a jurnaliștilor constituie în continuare o problemă, iar presiunea comercială asupra independenței editoriale afectează activitatea jurnaliștilor.

Sunt încă necesare eforturi pentru a asigura consultări publice eficiente, deoarece deficiențele subzistă. Se depun eforturi considerabile pentru a îmbunătăți calitatea și transparența procesului decizional; guvernul utilizează în continuare în mod frecvent ordonanțele de

urgență, deși numărul acestora este în scădere. S-au luat măsuri pozitive pentru a obține acreditarea a două instituții naționale pentru apărarea drepturilor omului. Proiectele legislative și o viitoare nouă strategie ar putea contribui la îmbunătățirea situației organizațiilor societății civile, care continuă să se confrunte cu provocări juridice și financiare.

WWW.LUMEAJUSTITIEI.RO

RECOMANDĂRI

În general, în ceea ce privește recomandările din Raportul din 2023 privind statul de drept, România:

- A înregistrat unele progrese suplimentare în ceea ce privește finalizarea procesului inițiat pentru a ține seama de recomandările formulate în avizul Comisiei de la Veneția privind legile justiției.
- A înregistrat unele progrese suplimentare în ceea ce privește asigurarea unor resurse umane adecvate pentru sistemul judiciar, inclusiv pentru parchete, ținând seama de standardele europene privind resursele pentru sistemul judiciar.
- A înregistrat unele progrese în ceea ce privește luarea de măsuri, în special la nivel operațional, pentru a aborda preocupările rămase cu privire la investigarea și urmărirea penală a infracțiunilor în sistemul judiciar, inclusiv în ceea ce privește infracțiunile de corupție, ținând seama de standardele europene.
- Nu a înregistrat progrese în ceea ce privește introducerea unor norme privind activitățile de lobby pentru senatori și deputați.
- Nu a înregistrat progrese în ceea ce privește consolidarea normelor și a mecanismelor de îmbunătățire a independenței serviciilor publice de mass-media în materie de decizii editoriale și de guvernanță, ținând seama de standardele europene privind serviciile publice de mass-media.
- Nu a înregistrat progrese suplimentare în ceea ce privește asigurarea unor consultări publice eficiente înainte de adoptarea legislației.
- A înregistrat unele progrese în obținerea acreditării unei instituții naționale pentru drepturile omului, ținând seama de Principiile de la Paris ale ONU.

Pe această bază și având în vedere alte evoluții care au avut loc în perioada de referință și pe lângă reamintirea angajamentelor relevante asumate în cadrul Planului de redresare și reziliență, României i se recomandă:

- Să finalizeze procesul inițiat în vederea luării în considerare a recomandărilor Comisiei de la Veneția privind legile justiției, inclusiv prin consultări și evaluări în vederea îmbunătățirii în continuare a legilor justiției cu o ocazie viitoare.
- Să facă în continuare eforturi în ceea ce privește asigurarea unor resurse umane adecvate pentru sistemul judiciar, inclusiv pentru parchete, ținând seama de standardele europene privind resursele pentru sistemul judiciar.
- Să ia măsuri, în special la nivel operațional, pentru a asigura investigarea și urmărirea penală a infracțiunilor în sistemul judiciar, inclusiv în ceea ce privește infracțiunile de corupție, ținând seama de standardele europene.
- Să introducă norme privind activitățile de lobby pentru senatori și deputați.
- Să își intensifice eforturile de consolidare normelor și a mecanismelor de îmbunătățire a independenței serviciilor publice de mass-media în materie de decizii editoriale și de guvernanță, ținând seama de standardele europene privind serviciile publice de mass-media.

- Să își intensifice eforturile de asigurare a unor consultări publice eficace înainte de adoptarea legislației.
- Să continue procesul de obținere a acreditării unei instituții naționale pentru drepturile omului, ținând seama de Principiile de la Paris ale ONU.

WWW.LUMEAJUSTITIEI.RO

I. SISTEMUL JUDICIAR

Sistemul judiciar din România cuprinde patru tipuri de instanțe, atât civile, cât și militare: instanțele judecătorești teritoriale de prim grad de jurisdicție (judecătorii), tribunalele obișnuite și tribunalele specializate, curțile de apel¹ și Înalta Curte de Casație și Justiție. Înalta Curte de Casație și Justiție judecă, în primă instanță, procesele penale intentate împotriva anumitor categorii de persoane și căile de atac introduse împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță cu privire la aceleași persoane², precum și căile de atac în anumite procese civile și administrative. Un rol fundamental al ÎCCJ este acela de a asigura interpretarea și aplicarea uniformă a legii de către celelalte instanțe. Consiliul Superior al Magistraturii (CSM), însărcinat cu garantarea independenței justiției, este împărțit în două secții, Secția pentru judecători și Secția pentru procurori. Fiecare secție are competență exclusivă în ceea ce privește recrutarea și cariera judecătorilor, respectiv a procurorilor, și intervine ca instanță disciplinară. Ministerul Public este condus de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție (ÎCCJ). Ministerul Public cuprinde structuri specializate cu competențe și o structură organizatorică specifice, respectiv Direcția Națională Anticorupție (DNA) și Direcția de Combatere a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (DIICOT), conduse de procurori-șefi³. Pe lângă acestea există și parchete militare. România participă la Parchetul European (EPPO). Uniunea Națională a Barourilor din România este o persoană juridică de interes public care este formată din toate cele 41 de barouri din România.

Independența

Percepția cu privire la independența sistemului judiciar din România rămâne în continuare la un nivel mediu, atât în rândul publicului larg, cât și al întreprinderilor. În ansamblu, 52 % din populația generală și 56 % din întreprinderi percep nivelul de independență al instanțelor și al judecătorilor ca fiind „destul de bun sau foarte bun” în 2024⁴. Nivelul independenței percepute a sistemului judiciar în rândul publicului larg a crescut ușor în comparație cu 2023 (51 %) și a crescut în comparație cu 2020 (37 %). Nivelul independenței percepute a sistemului judiciar în rândul întreprinderilor rămâne la același nivel ca în 2023 (56 %) și este în continuare mai ridicat decât în 2020 (53 %) ⁵.

¹ Curțile de apel judecă atât cauze cu care sunt sesizate în primă instanță (cauze mai complexe), cât și în apel, în cazul în care se exercită căi de atac împotriva hotărârilor pronunțate de instanțele inferioare.

² Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție judecă în primă instanță cauzele legate de infracțiuni săvârșite de senatori, deputați și de membrii români ai Parlamentului European, de membri ai Guvernului, de judecători ai Curții Constituționale, de membri ai Consiliului Superior al Magistraturii, de judecători ai Înaltei Curți de Casație și Justiție și de procurori de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

³ Parchetele de pe lângă curțile de apel sunt conduse de procurori generali, iar cele de pe lângă tribunale și judecătorii sunt conduse de prim-procurori. Procurorul general și procurorii-șefi ai structurilor specializate DNA și DIICOT sunt numiți de președintele României, la propunerea ministrului justiției și după obținerea unui aviz fără caracter obligatoriu din partea Consiliului Superior al Magistraturii.

⁴ Figurile 51 și 53 din Tabloul de bord privind justiția în Uniunea Europeană pentru anul 2024 și figurile 50 și 52 din Tabloul de bord privind justiția în Uniunea Europeană pentru anul 2022. Percepția cu privire la independența sistemului judiciar corespunde următoarelor categorii: independență foarte scăzută (sub 30 % din respondenți consideră că nivelul de independență a sistemului judiciar este destul de bun și foarte bun); independență scăzută (între 30 % și 39 %), independență medie (între 40 % și 59 %), independență ridicată (între 60 % și 75 %) și independență foarte ridicată (peste 75 %).

⁵ 58 % din societățile din România sunt fie destul de încrezătoare, fie foarte încrezătoare că investițiile lor sunt protejate de legislația și instanțele din statul membru. 26 % din societățile care au făcut obiectul sondajului

S-au înregistrat unele progrese suplimentare în ceea ce privește finalizarea procesului inițiat în vederea luării în considerare a recomandărilor Comisiei de la Veneția privind „Legile Justiției”, accentul punându-se în prezent pe punerea în aplicare. Raportul din 2023 privind statul de drept a recomandat României să „[f]inalizeze procesul inițiat în vederea luării în considerare a recomandărilor cuprinse în avizul Comisiei de la Veneția privind «Legile Justiției», în special prin finalizarea evaluării efectuate de panelul de experți la nivel înalt”⁶. Acest panel de experți la nivel înalt, înființat de Ministerul Justiției pentru a analiza cum să fie integrate recomandările Comisiei de la Veneția în cadrul legislativ național⁷, și-a prezentat concluziile Ministerului Justiției la 19 septembrie 2023⁸. Raportul a fost publicat online de minister în februarie 2024⁹. Concluziile prezentate de panelul de experți la nivel înalt sprijină pe deplin cea de a doua recomandare a Comisiei de la Veneția de a prelungi mandatul procurorilor de rang înalt, fără posibilitatea de reînnoire, precum și cea de a treia recomandare a Comisiei de la Veneția potrivit căreia procurorul general nu ar trebui să aibă posibilitatea de a invalida pentru nelegalitate sau netemeinicie orice măsură dispusă de procurori¹⁰. Cu toate acestea, experții nu sprijină prima recomandare a Comisiei de la Veneția de a introduce o procedură competitivă de selecție pentru vicepreședinții instanțelor/adjuncții conducătorilor parchetelor¹¹. Cu toate acestea, ei sugerează ca procedura interviului candidatului cu CSM să fie obligatorie. În ceea ce privește cea de a patra recomandare a Comisiei de la Veneția de a include o mențiune expresă în „Legile Justiției” privind inexistența unei obligații a ofițerilor/agenților din poliția judiciară de raportare către ministrul de interne cu privire la activitatea lor profesională, experții sugerează inserarea acestui aspect într-o lege viitoare care va reglementa organizarea și funcționarea poliției judiciare¹². Ministerul Justiției a indicat că prioritatea sa actuală este de a asigura stabilitatea reformei și punerea în aplicare a „Legilor Justiției”. Acesta consideră că este necesară o evaluare a „Legilor Justiției”, împreună cu sistemul judiciar, înainte de a le ajusta, după o perioadă rezonabilă de timp de punere în aplicare și ținând seama și de concluziile panelului

consideră calitatea, eficiența sau independența justiției ca fiind unul dintre principalele motive de îngrijorare cu privire la protecția investițiilor în țară. Figurile 55 și 56, Tabloul de bord privind justiția în UE din 2024. A se vedea, de asemenea, studiile economice ale OCDE: România (2024) privind necesitatea de a îmbunătăți eficiența sistemului judiciar pentru a îmbunătăți mediul de afaceri, p. 55.

⁶ Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 2.

⁷ Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 6.

⁸ Și comunicate Comisiei Europene la sfârșitul lunii septembrie 2023.

⁹ Raportul este disponibil la adresa <https://www.just.ro/raportul-panelului-pentru-justitie/>.

¹⁰ Recomandarea nr. 2: „Grupul de lucru recomandă o variantă în care durata mandatului pentru funcțiile enumerate la art. 144 alin. (1) din Legea nr. 303/2022 ar fi prelungită de la trei la cinci ani, fără posibilitatea de reînnoire a mandatului”. Recomandarea nr. 3: „Grupul de lucru apreciază ca fiind oportună eliminarea posibilității procurorului general al ÎCCJ de a invalida pentru nelegalitate sau netemeinicie orice măsură dispusă de procurori, în orice cauză”.

¹¹ Recomandarea 1: „Grupul de lucru apreciază că procedura actuală de selecție și numire a judecătorilor și procurorilor în alte funcții de conducere decât cele prevăzute la art. 150 alin. (1) din Legea nr. 303/2022 (vicepreședinții instanțelor/adjuncții conducătorilor parchetelor) prezintă suficiente elemente prin care să se garanteze transparența și să se urmărească diminuarea arbitrariului” și că actuala procedură răspunde nevoii „de a asigura o echipă de management la nivelul instanței/parchetului care să conlucreze și să coopereze în mod eficient în vederea aducerii la îndeplinire a planului managerial”.

¹² „Legile Justiției” prevăd adoptarea acestei legi speciale: a se vedea articolul 70 alineatul (5) din Legea privind organizarea judiciară, care prevede: „Organizarea și funcționarea poliției judiciare se stabilesc prin lege specială”. Ministerul Justiției a confirmat că se lucrează în prezent la elaborarea acestei legi, fără a confirma că o dispoziție ar prevedea modificarea menționată.

de experți¹³. Au început consultările cu sistemul judiciar¹⁴. Punerea în aplicare a acestor recomandări ar îmbunătăți și mai mult garanțiile prevăzute în „Legile Justiției”. Întrucât, în urma publicării raportului panelului de experți, Ministerul Justiției se angajează în prezent în consultări și evaluări în vederea îmbunătățirii în continuare a „Legilor Justiției” cu o viitoare ocazie, s-au înregistrat unele progrese suplimentare în ceea ce privește recomandarea formulată în Raportul din 2023 privind statul de drept.

Au fost luate o serie de măsuri suplimentare pentru a asigura punerea în aplicare efectivă a legilor justiției, care a intrat în vigoare în decembrie 2022. Înalta Curte de Casație și Justiție (ÎCCJ) a primit resurse suplimentare pentru a-și îndeplini noua sarcină de gestionare a bugetului pentru toate instanțele judiciare, contribuind astfel la independența sistemului judiciar¹⁵. Au fost numiți procurori cu funcții de conducere de nivel mediu¹⁶ și au fost organizate concursuri pentru recrutarea altor magistrați¹⁷. Plenul Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) a ales un nou președinte și vicepreședinte¹⁸. CSM a adoptat o serie de regulamente pentru a pune în aplicare noile proceduri prevăzute în legile justiției¹⁹.

¹³ Astfel cum s-a explicat pe site-ul său web, „Ministerul Justiției face precizarea că publicarea raportului Panelului de experți nu urmărește, în această etapă, redeschiderea dezbaterilor publice cu privire la legile justiției. Ministerul Justiției consideră că o evaluare a legilor justiției ar trebui făcută, împreună cu sistemul judiciar, după o perioadă rezonabilă de la punerea în aplicare a legilor justiției. Stabilitatea reformelor menționate este importantă, iar Ministerul Justiției se angajează pe deplin să asigure această stabilitate pentru toate aspectele ce țin de competența sa”. A se vedea <https://www.just.ro/raportul-panelului-pentru-justitie/>.

¹⁴ La 10 octombrie 2023, a fost organizată o reuniune la nivel înalt cu președinții CSM și ÎCCJ. Informații primite în contextul vizitei de țară efectuate în România de către ministrul justiției.

¹⁵ Solicitarea ÎCCJ de a completa propria schemă de personal cu 60 de posturi în vederea gestionării noilor sale responsabilități a fost aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 419/2023. Contribuția României la Raportul din 2024 privind statul de drept, pp. 4-5. A se vedea, de asemenea, pilonul 1.

¹⁶ Au fost finalizate două proceduri pentru numirea procurorilor cu funcții de conducere de nivel mediu (1 – adjuncți ai procurorului general al Parchetului ÎCCJ și procurori-șefi adjuncți ai DNA și DIICOT; 2 – șefi de secție în cadrul Parchetului ÎCCJ, DNA și DIICOT) și au fost ocupate 13 posturi. În două cazuri, CSM a emis un aviz negativ (avizele CSM sunt consultative și fără caracter obligatoriu). Cei doi candidați au fost intervievați din nou în conformitate cu procedura stabilită prin lege, iar ministrul justiției și-a confirmat numirile. Interviuurile au fost făcute publice. Contribuția României la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 3. Unele asociații ale magistraților și ONG-uri consideră că numirile din sistemul judiciar sunt încă „controlate de câțiva oameni”. Informații primite în contextul vizitei de țară efectuate în România de către Asociația „Inițiativa pentru Justiție”, Asociația Forumul Judecătorilor din România și Asociația Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor, precum și contribuția Funky Citizens la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 11. A se vedea, de asemenea, în ceea ce privește numirile în funcții la nivel înalt, Raportul din 2023 privind statul de drept, p. 6 și nota de subsol 19, în special cu privire la avizul Comisiei de la Veneția.

¹⁷ A se vedea pilonul 1, partea privind calitatea.

¹⁸ Contribuția CSM, inclusă în contribuția României la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 9.

¹⁹ De exemplu, Regulamentul CSM privind concursul pentru admiterea în sistemul judiciar; Regulamentul privind organizarea și desfășurarea concursului de numire a inspectorilor judiciari în cadrul Direcției de inspecție pentru judecători; etc. Contribuție scrisă primită de la CSM în contextul vizitei de țară efectuate în România. La propunerea Comisiei, Consiliul a adoptat Decizia de punere în aplicare 15833/23 de modificare a Deciziei de punere în aplicare din 29 octombrie 2021 de aprobare a evaluării planului de redresare și reziliență al României. Jalonul 423 din acest plan se referă la „[i]ntrarea în vigoare a «legilor justiției» (legi privind statutul magistraților, organizarea judiciară, Consiliul Superior al Magistraturii)”. Jalonul 423 va fi evaluat în cadrul celei de a 4-a cereri de plată preconizate pentru 2024. A se vedea anexa la Decizia de punere în aplicare 15833/23 a Consiliului, p. 527.

O serie de sancțiuni disciplinare impuse de Consiliul Superior al Magistraturii au fost anulate ulterior de Înalta Curte de Casație și Justiție. Raportul din 2023 privind statul de drept a luat act de preocupările legate de unele cazuri de sancțiuni disciplinare care vizează anumiți magistrați²⁰. Potrivit părților interesate, practica CSM nu respectă întotdeauna standardele stabilite de ÎCCJ²¹, iar câteva sancțiuni disciplinare continuă să ridice semne de întrebare²². Căile de atac prin intermediul controlului jurisdicțional rămân o garanție juridică eficientă²³, mai multe cazuri de sancțiuni fiind considerate nejustificate și, în cele din urmă, anulate de ÎCCJ²⁴. Cu toate acestea, astfel de proceduri necesită timp și nu au un efect suspensiv, putând avea un posibil efect disuasiv asupra magistraților²⁵. Într-o cauză, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că instanțele române au încălcat articolul 10 (libertatea de exprimare) din Convenția europeană a drepturilor omului²⁶. Inspekția Judiciară îmbunătățește transparența activității sale, în special prin publicarea de rapoarte privind verificările și controalele pe care le efectuează și prin publicarea de date privind acțiunile disciplinare pe site-ul său internet²⁷. Potrivit datelor, multe dintre acțiunile disciplinare sunt inițiate pe fondul nesoluționării prompte a cazurilor sau al întârzierilor repetate în desfășurarea activității²⁸. Unii magistrați și-au exprimat îngrijorarea cu privire la inițierea

²⁰ Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 7.

²¹ Contribuția Asociației Europene a Judecătorilor la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 12.

²² Informații primite în contextul vizitei de țară efectuate în România de către asociațiile magistraților (Asociația „Inițiativa pentru Justiție”, Asociația Forumul Judecătorilor din România, Asociația Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor). A se vedea, de asemenea, elementele de probă concrete din Raportul din 2023 privind statul de drept, p. 7 și 8.

²³ A se vedea Recomandarea CM/Rec(2010)12 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, punctul 69.

²⁴ În 2023, au fost înregistrate 45 de cazuri de recurs împotriva hotărârilor Consiliului Superior al Magistraturii referitoare la acțiunile disciplinare împotriva judecătorilor și procurorilor. Au fost soluționate 37 de cazuri. Printre acestea, în 12 cazuri au fost menținute sancțiuni astfel cum au fost impuse inițial ori s-a aplicat o formă mai mică de răspundere. Contribuția ÎCCJ, inclusă în contribuția României la Raportul din 2024 privind statul de drept, pp. 9-10.

²⁵ Procedurile îndelungate ar putea genera o povară psihologică pentru magistrații în cauză. Informații primite în contextul vizitei de țară efectuate în România de către asociațiile magistraților (Asociația „Inițiativa pentru Justiție”, Asociația Forumul Judecătorilor din România, Asociația Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor). În ceea ce privește posibilul „efect disuasiv” al sancțiunilor asupra „judecătorilor în exercitarea misiunii lor de a judeca în deplină independență”, a se vedea Hotărârea Curții de Justiție din 18 mai 2021, *Asociația Forumul Judecătorilor din România și alții, cauzele conexe C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 și C-397/19*, ECLI:EU:C:2021:393, punctul 236.

²⁶ A se vedea, de exemplu, CEDO 042 (2024) din 20 februarie 2024. Cauza se referă la sancțiuni disciplinare împotriva unui judecător pentru postarea a două mesaje pe contul său de Facebook. Tribunalul a constatat că instanțele naționale nu au ținut seama în mod corespunzător de anumite elemente importante, în special în ceea ce privește contextul mai larg în care au fost cuprinse afirmațiile reclamantului, participarea la o dezbateri privind chestiuni de interes general, aspectul dacă hotărârile de valoare exprimate se întemeiau pe o bază factuală suficientă și, în sfârșit, efectul potențial disuasiv al sancțiunii aplicate. Guvernul a introdus o cerere de trimitere în acest caz, care a fost acceptată de Marea Cameră.

²⁷ Contribuție scrisă primită de la Inspekția Judiciară în contextul vizitei de țară efectuate în România.

²⁸ În perioada de referință 5 iulie 2023-1 februarie 2024, Inspekția Judiciară a inițiat 15 acțiuni disciplinare împotriva judecătorilor, dintre care șapte pentru nerespectarea în mod repetat a dispozițiilor legale privitoare la soluționarea cu celeritate a cauzelor ori întârzierea repetată în efectuarea lucrărilor [articolul 271 litera g) din Legea nr. 303/2022 privind statutul judecătorilor și procurorilor]. Contribuție scrisă primită de la Inspekția Judiciară în contextul vizitei de țară efectuate în România. Potrivit CSM, astfel de acțiuni au loc în contextul unui volum mare de muncă în sistemul judiciar, legat de un deficit de magistrați (a se vedea, de exemplu, Decizia CSM nr. 492 din 28 martie 2024). Contribuția Asociației Europene a Judecătorilor la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 12. A se vedea, de asemenea, următoarele puncte privind situația dificilă în materie de resurse umane din sistemul judiciar.

unor anchete împotriva lor din motive politice²⁹. În schimb, organizațiile societății civile au atras atenția asupra a două cazuri care au generat atenția mass-mediei și și-au exprimat îngrijorarea cu privire la impactul asupra încrederii publicului în sistemul judiciar³⁰.

Avocații și-au exprimat îngrijorarea cu privire la respectarea drepturilor și privilegiilor lor recunoscute legal. CCBE³¹ și Uniunea Națională a Barourilor din România (UNBR)³² și-au exprimat îngrijorarea cu privire la respectarea drepturilor și privilegiilor juridice ale avocaților, cum ar fi încercările de a încălca secretul profesional dintre avocați și clienții lor și amenzi procedurale impuse avocaților³³. De asemenea, au fost exprimate preocupări cu privire la încălcarea în mod repetat a protocolului semnat de UNBR cu Ministerul Justiției și Parchetul General, prin care se stabilește plata avocaților din oficiu pentru activitățile desfășurate³⁴. Ca răspuns, un nou protocol între UNBR, Ministerul Justiției și Parchetul General a intrat în vigoare la 15 februarie 2024. Un act adițional la noul protocol privind indexarea taxelor de asistență judiciară în funcție de inflație a fost semnat în mai 2024.

Calitatea

S-au înregistrat unele progrese suplimentare în ceea ce privește asigurarea unor resurse umane adecvate pentru sistemul judiciar, deși, deocamdată, există încă o serie de posturi vacante care, în timp, ar putea afecta calitatea și eficiența justiției. Raportul din 2023 privind statul de drept a recomandat României „să își continue eforturile de asigurare a unor resurse umane adecvate pentru sistemul judiciar, inclusiv pentru parchete, ținând seama de standardele europene privind resursele pentru sistemul judiciar”³⁵. În pofida măsurilor de austeritate care afectează instituțiile publice³⁶ și în urma protestelor magistraților³⁷, s-au depus eforturi pentru a scuti sistemul judiciar de aceste măsuri, inclusiv prin organizarea de

²⁹ Contribuția asociațiilor magistraților la Raportul din 2024 privind statul de drept (Asociația „Inițiativa pentru Justiție”, Asociația Forumul Judecătorilor din România, Asociația Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor).

³⁰ În cazurile care au atras atenția publicului larg în 2023 (un judecător care nu a putut justifica active în valoare de 6 milioane de euro și un judecător suspectat că a furnizat informații sensibile suspectilor în cadrul anchetelor penale), Inspekția Judiciară nu a deschis anchete. Contribuția Funky Citizens la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 12.

³¹ Contribuția Consiliului Barourilor Europene (CCBE) la Raportul din 2024 privind statul de drept.

³² Informații primite de la UNBR în contextul vizitei de țară efectuate în România.

³³ Contribuția Consiliului Barourilor Europene (CCBE) la Raportul din 2024 privind statul de drept.

³⁴ A se vedea, de asemenea, scrisoarea din partea UNBR adresată guvernului, CSM, ÎCCJ, PÎCCJ și comisiilor Parlamentului din 2 octombrie 2023. Aceasta a condus la organizarea, la începutul lunii octombrie 2023, a unei zile naționale de protest sub numele de „O zi fără avocați – ziua în care statul de drept nu există”, la care au participat toate cele 42 de barouri membre. (Ibidem).

³⁵ Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 2.

³⁶ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 34/2023 din mai 2023 a stabilit suspendarea ocupării prin concurs sau examen a posturilor vacante sau temporar vacante în instituțiile și autoritățile publice până la 31 decembrie 2023 (ca parte a măsurilor generale de austeritate). Măsura a fost prelungită până la sfârșitul anului 2024 prin Ordonanța nr. 115/14.12.2023 privind unele măsuri fiscal-bugetare. CSM consideră că această ordonanță constituie un obstacol care împiedică organizarea concursurilor. Contribuție scrisă primită de la CSM în contextul vizitei de țară efectuate în România.

³⁷ Contribuție scrisă primită de la Ministerul Justiției în contextul vizitei de țară efectuate în România și de la UNBR în contextul vizitei de țară efectuate în România. A se vedea, de asemenea, scrisoarea din 15 ianuarie 2024 adresată CSM de către UNBR, prin care se solicită sesizarea Curții Constituționale și scrisoarea nr. 23701/14 decembrie 2023 adresată guvernului de către CSM.

concursuri pentru recrutarea de magistrați³⁸, de transferuri³⁹ și concursuri pentru promovare⁴⁰, precum și prin modificări ale legii pentru a mări numărul maxim de posturi de procurori⁴¹. În același timp, Legea nr. 296/2023 a condus la anularea posturilor vacante din sectorul public la sfârșitul lunii decembrie 2023. Cu toate acestea, au fost posibile unele excepții dacă instituțiile și CSM au făcut uz de această posibilitate⁴². Cu toate acestea, numărul posturilor vacante atât pentru judecători⁴³, cât și pentru procurori⁴⁴ a crescut în perioada de raportare⁴⁵. Situația este cu precădere dificilă la Parchetul de pe lângă ÎCCJ⁴⁶, în timp ce situația judecătorilor ÎCCJ s-a îmbunătățit⁴⁷. Numărul magistraților care solicită pensionarea este în

³⁸ Au fost acordate derogări pentru sistemul judiciar. După 5 iulie 2023 au fost lansate două concursuri de admitere în magistratură: unul a fost finalizat la 21 martie 2024, fiind admiși 461 de candidați; unul urmează să fie finalizat la 9 iulie 2024 (117 posturi disponibile). În cadrul unui concurs de admitere la Institutul Național al Magistraturii, încheiat în aprilie 2024, au fost admiși 301 candidați. De asemenea, au fost organizate concursuri pentru transferul procurorilor în posturi de judecător. Contribuția CSM, inclusă în contribuția României la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 5 și contribuția scrisă a CSM în contextul vizitei de țară efectuate în România.

³⁹ Contribuție scrisă primită de la Ministerul Justiției în contextul vizitei de țară efectuate în România; contribuția Asociației Europene a Judecătorilor, p. 7.

⁴⁰ De exemplu, 22 de judecători promovați la ÎCCJ în 2023, informații primite în contextul vizitei de țară efectuate în România de către președintele ÎCCJ.

⁴¹ Legislația recentă a crescut numărul maxim de posturi pentru DIICOT și DNA (a se vedea pilonul 2). Au fost ocupate toate cele 20 de posturi din cadrul EPPO pentru procurorii europeni delegați. La jumătatea lunii februarie 2023, din 59 de posturi au fost ocupate 38 de posturi din structura specială pentru investigarea și urmărirea penală a infracțiunilor de corupție în sistemul judiciar, ceea ce reprezintă numărul maxim.

⁴² În temeiul articolului XVII alineatul (5) litera (g) din lege. CSM a solicitat adăugarea a 10 posturi pentru instituția sa, 34 de posturi de personal specializat în cadrul parchetelor și 24 de posturi de inspectori judiciari pentru Inspekția Judiciară, care au fost acordate. Informații primite de la CSM în contextul vizitei de țară efectuate în România. Agenția Națională de Integritate a solicitat 27 de posturi, a se vedea mai jos în pilonul 2 (informații primite de la Agenția Națională de Integritate în contextul vizitei de țară efectuate în România).

⁴³ Figura 35, Tabloul de bord privind justiția în UE din 2024. Posturile vacante de judecători au crescut în 2023 de la 20 % la începutul anului 2023 (a se vedea Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, nota de subsol 42 p. 9) la 23 % la sfârșitul anului: contribuția CSM inclusă în contribuția României la Raportul din 2024 privind statul de drept, pp. 13-14: dintr-un total de 5 066 de posturi, 3 092 de posturi de judecători erau ocupate în decembrie 2023, în timp ce 1 164 de posturi erau vacante). Acest lucru este valabil în special pentru instanțele de prim grad de jurisdicție (ibidem). În iulie 2024, rata de ocupare a posturilor de judecători era de aproximativ 85 % (ceea ce înseamnă că rata posturilor vacante era de aproximativ 15 %).

⁴⁴ Numărul posturilor vacante de procurori a ajuns la 32,24 % în decembrie 2023. Contribuția scrisă a CSM, inclusă în contribuția României la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 14: dintr-un total de 3 039 de posturi de procurori, 2 064 erau ocupate, iar 980 erau vacante. În iulie 2024, rata de ocupare a posturilor de procurori era de aproximativ 75 % (ceea ce înseamnă că rata posturilor vacante era de aproximativ 25 %).

⁴⁵ Cheltuielile totale ale administrației publice pentru instanțele judecătorești pe cap de locuitor rămân scăzute în România, comparativ cu alte state membre, dar au crescut ușor în 2021 și 2022. Eurostat, Fig. 33, 2012, 2020-2022.

⁴⁶ 60,42 % din posturile vacante de la Parchetul de pe lângă ÎCCJ din 30 decembrie 2023 (a se vedea Raportul din 2023 al ÎCCJ).

⁴⁷ În 2023 s-au înregistrat unele progrese în ceea ce privește ÎCCJ, unde existau 20 de posturi vacante de judecători la începutul anului 2023 și 15 la sfârșitul anului. Cu toate acestea, la ultimul concurs s-a înregistrat un număr mai mic de candidați decât posturile vacante. Trebuie remarcat faptul că procentul judecătorilor de sex feminin din cadrul ÎCCJ este de aproape 80 %, în prezent cel mai ridicat procent înregistrat în instanțele supreme din UE. A se vedea figura 38, Tabloul de bord privind justiția în UE din 2024.

continuare semnificativ⁴⁸, deși a mai scăzut, dar se preconizează că numărul judecătorilor care îndeplinesc condițiile de pensionare va scădea în următorii ani⁴⁹. Potrivit părților interesate, unul dintre motivele numărului de posturi vacante pare, de asemenea, să fie lipsa de atractivitate a condițiilor de muncă în magistratură⁵⁰. Având în vedere eforturile depuse pentru a asigura resurse umane adecvate pentru sistemul de justiție, inclusiv pentru serviciile de urmărire penală, s-au înregistrat unele progrese suplimentare pentru a da curs recomandării formulate în Raportul din 2023 privind statul de drept.

Înalta Curte de Casație și Justiție a luat măsuri pentru a aborda inegalitățile salariale și a solicitat resurse bugetare suplimentare în acest scop, care au fost parțial satisfăcute. Aceste cereri au fost legate de plata integrală a salariilor lunare ale judecătorilor (în conformitate cu nivelurile salariilor recunoscute prin hotărâri judecătorești definitive în 2016) și de plata arieratelor salariale din anii anteriori⁵¹. Obiectivul acestor măsuri a fost uniformizarea grilelor de salarizare care, în termeni reali, a reprezentat o creștere efectivă și semnificativă a veniturilor salariale pentru toate categoriile profesionale⁵². Inițial, cererea nu a fost aprobată de Ministerul Finanțelor⁵³, ceea ce a condus la proteste și la suspendarea anumitor activități ale magistraților în decembrie 2023⁵⁴. În noiembrie și decembrie 2023, guvernul a adoptat o serie de acte normative prin care se acordă fonduri suplimentare⁵⁵. Pe această bază, ministerul pregătește o nouă legislație pentru a asigura o mai mare echitate a salariilor diferitelor categorii de personal din magistratură⁵⁶.

⁴⁸ În 2022, s-au pensionat 451 de judecători și 256 de procurori; în 2023, cifrele au fost 297, respectiv 165; în 2024, până în luna iulie, acestea au fost 83, respectiv 58. Informații primite de la Ministerul Justiției în contextul vizitei de țară efectuate în România.

⁴⁹ 169 în 2024; 120 în 2025 și 76 în 2026. Contribuție scrisă primită de la CSM în contextul vizitei de țară efectuate în România. Un număr mare de judecători din cadrul ÎCCJ și al curților de apel îndeplinesc sau vor îndeplini în curând condițiile de pensionare. Contribuția Asociației Europene a Judecătorilor la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 6. Acest fapt se datorează, de asemenea, intrării în vigoare a Legii nr. 282/2023 privind pensiile speciale, care a stabilizat cadrul legislativ privind pensiile de serviciu. Această nouă legislație (publicată în Monitorul Oficial nr. 950 din 20 octombrie 2023), care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2024, prevede noi criterii și condiții pentru dreptul de pensionare, cum ar fi o experiență minimă de 25 de ani, o vârstă de pensionare și o limitare procentuală a cuantumului pensiei. De asemenea, aceasta majorează cota de impozitare a pensiilor.

⁵⁰ Informații primite în contextul vizitei de țară efectuate în România de către asociațiile magistraților (Asociația „Inițiativa pentru Justiție”, Asociația Forumul Judecătorilor din România, Asociația Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor), reprezentanți ai Agenției Naționale de Integritate și Președintele ÎCCJ; contribuția Funky Citizens la Raportul din 2024 privind statul de drept. Printre motivele menționate se numără: aspecte legate de plata unor salarii complete și echitabile, o imagine proastă a sistemului judiciar, niveluri ridicate de muncă și o expunere publică ridicată.

⁵¹ Contribuția Asociației Europene a Judecătorilor la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 16.

⁵² Contribuția ÎCCJ la Raportul din 2024 privind statul de drept, inclusă în contribuția României la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 12.

⁵³ Contribuția ÎCCJ la Raportul din 2024 privind statul de drept, inclusă în contribuția României la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 12.

⁵⁴ Asociațiile magistraților și plenul CSM și-au exprimat în egală măsură profunza îngrijorare. Contribuția Asociației Europene a Judecătorilor la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 16.

⁵⁵ Hotărârile Guvernului nr. 1111 din 16 noiembrie 2023, nr. 1278 din 18 decembrie 2023 și nr. 1279 din 18 decembrie 2023. Se preconizează că guvernul va suplimenta bugetul alocat inițial pentru a permite plata tranșelor stabilite prin lege în 2023 și a celor scadente în 2024. Contribuție scrisă primită de la ÎCCJ în contextul vizitei de țară efectuate în România.

⁵⁶ Au fost înființate grupuri de lucru de către guvern, iar analizele juridice și economice sunt în desfășurare. Ibidem.

Proiectul de act legislativ de reformare a asistenței judiciare prezintă noutăți promițătoare. Proiectul⁵⁷ a fost supus dezbaterii publice la 19 ianuarie 2024 și adoptat de guvern la 23 mai 2023. O noutate ar fi posibilitatea de a acorda asistență judiciară în special persoanelor juridice fără scop lucrativ care protejează un interes general atunci când costurile procesului ar putea afecta în mod semnificativ activitatea acestora. O altă noutate este introducerea unei obligații pentru instanțe de a informa justițiabilii cu privire la posibilitatea și condițiile de solicitare a asistenței judiciare.

S-au depus eforturi semnificative pentru a îmbunătăți digitalizarea în cadrul sistemului de justiție. România se angajează să își intensifice eforturile de digitalizare⁵⁸, după cum o demonstrează includerea în planul de redresare și reziliență a unei investiții pentru digitalizarea sistemului judiciar. Această investiție, prevăzută pentru 2025, urmărește să sprijine tranziția către un sistem electronic centralizat de gestionare a cazurilor. Aplicația „dosar electronic pentru judecători” a devenit operațională în 2023 pentru toate instanțele naționale, ca modul în cadrul aplicației Rejust⁵⁹. În prezent, judecătorii pot obține cu ușurință informații cu privire la cauze în toate instanțele. Justițiabilii și profesioniștii din domeniul juridic pot depune petiții și documente și pot plăti taxe de timbru online⁶⁰. Ministerul Justiției colaborează la configurarea viitoarei versiuni a ECRIS V, care ar trebui să fie pe deplin operațională până la sfârșitul anului 2025⁶¹. Depunerea electronică a fost pusă în aplicare la nivel național și permite părților să își acceseze propriul dosar online, dar se pare că există în continuare instanțe în care accesul este acordat numai la cerere⁶². Accesul online al publicului larg la hotărârile publicate este, în general, asigurat⁶³. Cu toate acestea, sunt încă necesare îmbunătățiri în ceea ce privește disponibilitatea unor instrumente securizate de comunicare electronică pentru schimburile efectuate între parchete și instanțe, autorități de anchetă și avocați ai apărării⁶⁴. Noul regulament de procedură al instanțelor nu mai prevede publicarea obligatorie pe site-ul internet al instanței a deciziilor Colegiului de conducere al instanței sau a deciziilor președintelui Curții referitoare la gestionarea instanțelor⁶⁵.

Eficiență

Persistă unele provocări în ceea ce privește durata procedurilor și ratele de soluționare a cauzelor. În pofida scăderilor înregistrate în 2021⁶⁶ și a instrumentelor digitale care permit

⁵⁷ Proiect de lege pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru și a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă.

⁵⁸ OCDE (2023), *Civic Space Review of Romania*, p. 32.

⁵⁹ Contribuția României la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 10. Portalul web Rejust creat de Curtea de Apel Galați și extins de Consiliul Suprem al Magistraturii la nivel național este un punct electronic unic de solicitare a serviciilor pentru toate instanțele active din țară.

⁶⁰ Contribuția României la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 17.

⁶¹ Ibidem.

⁶² Contribuția Asociației Europene a Judecătorilor la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 26.

⁶³ Figura 47, Tabloul de bord privind justiția în UE din 2024.

⁶⁴ Figura 43, Tabloul de bord privind justiția în UE din 2024.

⁶⁵ Noua lege privind organizarea judiciară a transferat majoritatea deciziilor administrative la nivel de instanță de la Colegiul de conducere la președintele Curții. Organizațiile societății civile critică concentrarea puterilor în mâinile președinților de instanță. A se vedea contribuția MEDEL, Magistrats Européens pour la Démocratie et les Libertés, la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 12.

⁶⁶ Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 11 nota de subsol 64.

accelerarea proceselor⁶⁷, timpul necesar pentru soluționarea cauzelor a crescut de la 160 de zile în 2021 la 171 de zile în 2022⁶⁸, în timp ce rata de soluționare a cauzelor a scăzut de la 102 % în 2021 la 96 % în 2022⁶⁹. Volumul de muncă al instanțelor a crescut în comparație cu Raportul anterior privind statul de drept, în special numărul de cauze noi și pendinte⁷⁰. Părțile interesate și-au exprimat îngrijorarea cu privire la durata procedurilor, inclusiv Uniunea Națională a Barourilor din România (UNBR)⁷¹. ÎCCJ reprezintă o excepție de la această tendință generală⁷². Hotărârea CSM nr. 2040/2023 a stabilit un număr maxim de cauze pe care trebuie să le soluționeze lunar fiecare judecător⁷³. Hotărârea nu a fost aplicată de toate instanțele. România rămâne sub supravegherea sporită a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru durata excesivă a procedurilor civile și penale și pentru lipsa unei căi de atac efective în acest sens⁷⁴. Sunt în curs discuții cu Consiliul Europei cu privire la o posibilă soluție pentru supravegherea executării acestui grup de cazuri.

II. CADRUL ANTICORUPȚIE

Ministerul Justiției coordonează punerea în aplicare a Strategiei naționale anticorupție pentru perioada 2021-2025. Structura de urmărire penală specializată în combaterea corupției, și anume Direcția Națională Anticorupție (DNA), are competența de a investiga cazurile grave de corupție, iar Parchetul General investighează toate celelalte cazuri de corupție. Există, de asemenea, parchete specializate pe lângă ÎCCJ și curți de apel pentru infracțiunile de corupție comise de procurori și judecători⁷⁵. S-a creat o direcție specializată anticorupție (DGA) în

⁶⁷ A se vedea mai jos: dosarul electronic pentru judecători în aplicația Rejust și pe portalul registratura.rejust.ro.

⁶⁸ Creșterea timpului estimat necesar pentru soluționarea cauzelor în materie civilă, comercială, de contencios administrativ și de altă natură în 2022 (în primă instanță): Figura 5, Tabloul de bord privind justiția în UE din 2024; creșterea timpului estimat necesar pentru soluționarea cauzelor litigioase în materie civilă și comercială în primă instanță: Figura 6, Ediția din 2024 a tabloului de bord privind justiția în UE; creșterea timpului estimat necesar pentru soluționarea cauzelor de contencios administrativ în primă instanță: Figura 8, Tabloul de bord privind justiția în UE din 2024.

⁶⁹ Scăderea ratei de soluționare a cauzelor în materie civilă, comercială, de contencios administrativ și de altă natură în 2022: Figura 10, Tabloul de bord privind justiția în UE din 2024.

⁷⁰ De exemplu, de la 7,0 în 2021 la 7,6 în ceea ce privește numărul de noi cauze în materie civilă, comercială, de contencios administrativ și de altă natură în 2022: Figura 2, Tabloul de bord privind justiția în UE din 2024; creșterea numărului de noi cauze litigioase în materie civilă și comercială în 2022: Figura 3, Tabloul de bord privind justiția în UE din 2024; număr stabil de noi cauze de contencios administrativ în 2022: Figura 4, Tabloul de bord privind justiția în UE din 2024; creșterea numărului de cauze pendinte în materie civilă, comercială, de contencios administrativ și de altă natură: Figura 13, Tabloul de bord privind justiția în UE din 2024; creșterea numărului de cauze litigioase pendinte în materie civilă și comercială: Figura 14, Tabloul de bord privind justiția în UE din 2024.

⁷¹ Informații primite de la Uniunea Națională a Barourilor din România (UNBR) în contextul vizitei de țară. În decembrie 2023 (4 octombrie 2023 – „O zi fără avocați! Ziua în care justiția nu există”), aceștia au atras atenția asupra situației critice a sistemului judiciar.

⁷² Contribuția ÎCCJ, inclusă în contribuția scrisă a României la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 19. La 15 decembrie 2023, la ÎCCJ erau pendinte 21 591 de cauze (dintre care 8 330 de cauze nesoluționate la 1 ianuarie 2023 și 13 261 de cauze noi). În același interval de timp, au fost soluționate 14 852 de cazuri, ceea ce a dus la o durată medie de 160 de zile în 2023, comparativ cu 198 de zile în 2022 (o scădere de aproximativ 20 %).

⁷³ Această hotărâre din 13 iulie 2023 normează activitatea la 40 de cauze/lună ca măsură temporară, până la efectuarea unei analize a volumului optim de muncă al judecătorilor.

⁷⁴ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea din 26 noiembrie 2013, *Vlad/România*, 40756/06.

⁷⁵ Parchetul de pe lângă ÎCCJ este competent pentru infracțiunile comise de membrii Consiliului Superior al Magistraturii, de judecătorii ÎCCJ și procurorii PÎCCJ, de judecătorii și procurorii de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel, precum și de judecătorii Curții Constituționale a României. Infracțiunile comise de

cadru Ministerului de Interne, cu competențe în ceea ce privește integritatea și faptele de corupție ale personalului din minister, inclusiv din rândul poliției. Agenția Națională de Integritate (ANI) desfășoară anchete administrative privind conflictele de interese, incompatibilitățile dintre activități și averile nejustificate și este responsabilă de monitorizarea și verificarea declarațiilor de avere ale tuturor persoanelor care exercită funcții electivă publice. Agenția Națională de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate (ANABI) asigură urmărirea și identificarea bunurilor provenite din săvârșirea de infracțiuni și gestionarea activelor provenite din săvârșirea de infracțiuni care au fost sechestrate și confiscate.

Percepția experților și a cadrelor de conducere din mediul de afaceri este că nivelul corupției din sectorul public rămâne ridicat. Indicele de percepție a corupției din 2023 calculat de Transparency International pentru România a fost de 46 din 100, ceea ce o plasează pe locul 25 în Uniunea Europeană și pe locul 63 la nivel mondial⁷⁶. Această percepție s-a menținut la un nivel relativ stabil în ultimii cinci ani⁷⁷. Potrivit sondajului Eurobarometru special din 2024 privind corupția, 75 % din respondenți percep corupția ca fiind larg răspândită în țara lor (media UE este de 68 %), în timp ce 51 % afirmă că se simt afectați de corupție în viața de zi cu zi (media UE este de 27 %)⁷⁸. În ceea ce privește întreprinderile, 94 % din întreprinderi consideră că fenomenul corupției este generalizat (față de media UE de 65 %), iar 71 % din întreprinderi consideră că aceasta face dificilă desfășurarea de activități economice (față de media UE de 36 %)⁷⁹. În plus, 46 % din respondenți consideră că sunt suficiente cazuri de urmăriri penale soldate cu condamnări pentru a avea un efect de descurajare a corupției (față de media UE de 32 %)⁸⁰, în timp ce 34 % din întreprinderi consideră că persoanele și întreprinderile găsite vinovate de mituirea unui înalt funcționar sunt pedepsite în mod corespunzător (față de media UE de 31 %)⁸¹.

Punerea în aplicare a strategiei anticorupție 2021-2025 se menține în parametri. Pe baza rapoartelor prezentate de autoritățile și instituțiile publice, a fost elaborat un raport privind punerea în aplicare a SNA pentru anul 2023. Raportul conține detalii privind punerea în aplicare efectivă a măsurilor SNA. În urma aprobării raportului de către platformele de

toți ceilalți judecători și procurori din sistem sunt anchetate de procurori desemnați care își desfășoară activitatea în cadrul parchetelor de pe lângă curțile de apel.

⁷⁶ Transparency International (2024). Indicele de percepție a corupției din 2023. Percepția cu privire la corupție corespunde următoarelor categorii: nivel de corupție scăzut (percepția în rândul experților și al cadrelor de conducere din mediul de afaceri cu privire la corupția din sectorul public are punctaje de peste 79), nivel de corupție relativ scăzut (punctaje între 79-60), relativ ridicat (punctaje între 59-50) și ridicat (punctaje sub 50).

⁷⁷ România are același punctaj și ocupă aceeași poziție în clasament ca anul trecut. Punctajul din 2019 a fost de 44, deci cu 2 puncte mai mic. Punctajul crește/scade semnificativ atunci când variază cu mai mult de cinci puncte, se îmbunătățește/se deteriorează (variază cu 4-5 puncte) și este relativ stabil (variază cu 1-3 puncte) în ultimii cinci ani.

⁷⁸ Sondajul Eurobarometru special 548 privind atitudinea cetățenilor față de corupția din UE (2024). Datele Eurobarometru privind percepția și experiența cetățenilor cu privire la corupție sunt actualizate în fiecare an. Setul de date anterior este Sondajul Eurobarometru special 534 (2023).

⁷⁹ Sondajul Eurobarometru Flash 543 privind atitudinea întreprinderilor față de corupția din UE (2024). Datele Eurobarometru privind atitudinea întreprinderilor față de corupție sunt actualizate în fiecare an. Setul de date anterior este Sondajul Eurobarometru Flash 524 (2023).

⁸⁰ Sondajul Eurobarometru special 548 privind atitudinea cetățenilor față de corupția din UE (2024).

⁸¹ Sondajul Eurobarometru Flash 543 privind atitudinea întreprinderilor față de corupția din UE (2024).

cooperare în iunie 2024, acesta a fost publicat pe site-ul web al SNA⁸². Există și alte rapoarte disponibile online, cum ar fi, de exemplu, cu privire la instituțiile care au făcut obiectul evaluărilor *inter pares* în 2023⁸³. Au fost înființate grupuri de lucru specifice cu reprezentanți ai platformelor de cooperare pentru a monitoriza și a evalua progresele înregistrate în ceea ce privește obiectivele specifice ale SNA, inclusiv măsurile pentru sistemele naționale de educație și de sănătate publică. În timp ce grupul privind serviciile medicale s-a reunit de patru ori în 2023, pentru sectorul educației nu au fost organizate reuniuni în 2023⁸⁴.

Ca urmare a aderării sale la OCDE, România a inițiat măsuri legislative privind punerea funcționarilor publici străini sub acuzare pentru dare sau luare de mită. În cadrul aderării României la Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), România a aderat la Convenția OCDE privind combaterea dării de mită⁸⁵ și a devenit membră a grupului său de lucru în 2023. Astfel cum s-a precizat în raportul de anul trecut, România s-a angajat să ia măsuri legislative ca răspuns la evaluarea OCDE potrivit căreia domeniul de aplicare al infracțiunii de dare de mită la nivel transnațional în legislația sa este prea restrâns, iar sancțiunile pentru persoanele juridice sunt prea reduse⁸⁶. Ministerul Justiției a pregătit un proiect de lege pentru consultare în aprilie 2024, iar guvernul l-a aprobat la 18 iulie 2024⁸⁷. Proiectul de lege va fi transmis Parlamentului spre dezbateră și adoptare.

Numărul procurorilor specializați din cadrul DNA rămâne stabil, iar autoritățile înregistrează în continuare rezultate pozitive în ceea ce privește combaterea corupției, inclusiv în cazurile de corupție la nivel înalt. Parchetul General a continuat să emită numeroase puneri sub acuzare în cazuri de corupție, iar instanțele au pronunțat numeroase hotărâri definitive⁸⁸. Rezultatele DNA în ceea ce privește urmărirea penală a cazurilor de corupție la nivel înalt sunt similare, dar există în continuare un număr semnificativ de cauze nesoluționate⁸⁹. În cursul anului 2023, instanțele au condamnat 400 de inculpați și au achitat

⁸² O serie de realizări și evoluții menționate în prezentul capitol fac parte din SNA. Strategia Națională Anticorupție 2021-2025, Raportul pe 2023 privind punerea în aplicare. A se vedea Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 13. În conformitate cu obiectivul 428 prevăzut în planul de redresare și reziliență, 70 % din măsurile incluse în strategie trebuie să fie finalizate până în T4 2025.

⁸³ Ministerul Justiției, Strategia Națională Anticorupție 2021-2025, Rapoarte de evaluare 2023.

⁸⁴ Informații primite de la Ministerul Justiției în contextul vizitei de țară efectuate în România.

⁸⁵ Convenția Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică privind combaterea mituirii funcționarilor publici în cadrul tranzacțiilor comerciale internaționale.

⁸⁶ Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 13.

⁸⁷ Ministerul Justiției, comunicat de presă din 18 iulie 2024.

⁸⁸ În cursul anului 2023, au fost soluționate în total 1 843 de cazuri (1 662 în 2022, 1 493 în 2021) care implicau infracțiuni de corupție; în legătură cu acestea s-au emis 259 de puneri sub acuzare și acorduri de recunoaștere a vinovăției (față de 266 în 2022 și 201 în 2021), prin care au fost trimiși în judecată 328 de inculpați (față de 327 în 2022 și 253 în 2021). Au fost pronunțate 159 de hotărâri definitive (față de 203 în 2022 și 142 în 2021), prin care au fost condamnate 154 de persoane (față de 184 în 2022 și 151 în 2021), a se vedea contribuția din partea României la Raportul din 2023 privind statul de drept, anexa 8 și Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 14.

⁸⁹ Contribuția României la Raportul din 2023 privind statul de drept, anexa 7 și informații primite de la DNA în contextul vizitei de țară. În 2023, s-au înregistrat 6 085 de cauze pendinte, comparativ cu 6 129 în 2022 și 6 076 în 2021. În cursul anului 2023, au fost trimiși în judecată 651 de inculpați (față de 404 în 2022 și 317 în 2021) în 132 de cazuri (față de 779 în 2022 și 730 în 2021). Urmărirea penală a dus la punerea sub acuzare a 481 din acești inculpați (565 în 2022 și 2021) și la un acord de recunoaștere a vinovăției în cazul celorlalți 170 de inculpați (214 în 2022, 165 în 2021). Instanțele au pronunțat 257 de hotărâri definitive (348 în 2022, 255 în 2021) și 400 de inculpați (439 în 2022, 427 în 2020) au fost condamnați. Numărul de dosare mai vechi de 5 ani de la data notificării a scăzut (177 față de 263 în 2022 și 323 în 2021).

175 de inculpați puși sub acuzare de DNA⁹⁰. În 2023, ÎCCJ a instrumentat cinci cazuri de infracțiuni de corupție complexe la nivel înalt, implicând 20 de inculpați, dintre care doi au fost condamnați la închisoare. În 2022, cinci din 28 de inculpați au fost condamnați la închisoare⁹¹. EPPO a investigat 13 cazuri de corupție în 2023, ceea ce reprezintă 3 % din numărul total de cazuri EPPO din România⁹². Deși există multe posturi vacante în cadrul parchetelor, DNA a funcționat în februarie 2024 la o rată de ocupare de 86,7 %, cu 156 de posturi ocupate⁹³. Această rată a fost stabilă din iunie 2023, când rata de ocupare a fost de 85 %, în conformitate cu angajamentul asumat de România în cadrul planului de redresare și reziliență⁹⁴. Cerința privind vechimea necesară pentru numirea în funcție în cadrul DNA, volumul de muncă și presiunea externă se mențin la un nivel ridicat, acestea nefiind însă compensate de beneficii suplimentare⁹⁵. În noiembrie 2023, ministrul de interne a numit un nou șef al Direcției Generale Anticorupție (DGA) din cadrul Ministerului de Interne⁹⁶.

Răspunsul legislativ întârziat privind termenele de prescripție a condus în continuare la închiderea unui număr mare de cazuri de corupție și la anularea condamnărilor. Hotărârea Curții Constituționale (CCR) din 26 aprilie 2018, prin care s-a constatat că întreruperea termenului de prescripție în temeiul Codului penal a fost neconstituțională⁹⁷, precum și adoptarea cu întârziere a unei ordonanțe de urgență a guvernului la 30 mai 2022, care completează nulitatea legală⁹⁸, au condus la termene de prescripție mult mai scurte

⁹⁰ 77 % din persoanele condamnate au fost condamnate la închisoare cu suspendarea executării pedepsei sub supraveghere și numai 11,25 % din persoanele condamnate au primit închisoare cu executare. Contribuția României la Raportul privind statul de drept, anexa 7. Potrivit informațiilor furnizate de procurorul general în contextul vizitei de țară efectuate în România, această cifră este de 13 % pentru toate infracțiunile. Procurorul-șef al DNA a remarcat că cifrele au fost similare în 2022 și a explicat că, în cazul infracționalității „gulerelor albe” de tipul corupției, instanțele tind foarte adesea să favorizeze sancțiunile cu suspendare, în special pentru infractorii aflați la prima abatere.

⁹¹ Contribuția României la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 35. A se vedea, de asemenea, Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 14.

⁹² Raportul anual al EPPO pentru 2023 (2024), p. 51.

⁹³ Informații primite de la DNA în contextul vizitei în România. DNA a susținut că această cifră este cu 20 % mai mare decât în cazul DIICOT și cu 50 % mai mare decât în cazul parchetelor din cadrul ÎCCJ. Procurorii de rang înalt au fost numiți de președintele României la 11 ianuarie 2024, la propunerea ministrului justiției, în pofida unui aviz negativ al Secției pentru procurori a CSM și a preocupărilor exprimate anterior de Comisia de la Veneția cu privire la această procedură (Avizul din 13 iulie 2018: „ca și în cazul numirilor judecătorilor, deși sunt posibile diferite mecanisme practice, implicarea efectivă a unui consiliu judiciar (sau a unui consiliu pentru procurori), dacă o astfel de structură există, este esențială, reprezentând o garanție de neutralitate și de expertiză profesională, apolitică”).

⁹⁴ Jalonul 429 din planul de redresare și reziliență al României prevede o „rată de ocupare de 85 % a posturilor de procuror din cadrul Direcției Naționale Anticorupție” (până la 30 iunie 2023). Acest jalon va fi evaluat ca parte a celei de a 4-a cereri de plată, preconizată pentru 2024.

⁹⁵ Informații primite de la DNA și de la procurorul general în contextul vizitei de țară efectuate în România. CSM a adoptat Hotărârea nr. 1503 din 28 noiembrie 2023 prin care se solicită apărarea independenței procurorilor din cadrul DNA față de afirmațiile unor reprezentanți/lideri ai unui partid politic.

⁹⁶ Fostul șef s-a pensionat în august 2023, la scurt timp după ce s-a afirmat că ar fi pus presiune asupra unui ofițer de poliție al DGA, la cererea unui judecător la ÎCCJ. HotNews (2023), Șeful Direcției Generale Anticorupție iese la pensie / Scandalurile în care apare numele lui Liviu Vasilescu.

⁹⁷ Din cauza lipsei de claritate și de previzibilitate. Curtea Constituțională a României, hotărârea din 26 aprilie 2018, Decizia nr. 297/2018 și Decizia de confirmare nr. 358 din 26 mai 2022. A se vedea, de asemenea, Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 16.

⁹⁸ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 71 din 2022. Aceasta precizează că termenul de prescripție de la articolul 155 din Codul penal poate fi întrerupt prin „îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză care,

pentru toate cazurile din această perioadă. 575 de cazuri de infracțiuni de corupție și infracțiuni asimilate au fost întrerupte la nivelul parchetelor în 2023 ca urmare a hotărârilor CCR și ÎCCJ privind termenul de prescripție, implicând 297 de persoane suspectate și puse sub acuzare⁹⁹. În 2023, în ceea ce privește cauzele înaintate instanțelor române de către DNA, instanțele au pus capăt procedurilor referitoare la 383 de inculpați, dintre care 364 au fost achitați pe fondul împlinirii termenului de prescripție a răspunderii penale¹⁰⁰. Într-o hotărâre din 24 iulie 2023, având în vedere principiul conform căruia infracțiunile și pedepsele trebuie definite prin lege, CJUE și-a stabilit mai precis cerințele referitoare la previzibilitatea și la precizia legii penale. Curtea a considerat că normele aplicabile ale dreptului Uniunii nu impun instanțelor române să lase neaplicate deciziile CCR, deși aceste decizii ar avea drept consecință încetarea, ca urmare a prescripției răspunderii penale, a unui număr considerabil de procese penale, inclusiv procese referitoare la infracțiuni de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii¹⁰¹. Cu toate acestea, Curtea a statuat, de asemenea, că instanțele române nu pot aplica principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*) pentru a repune în discuție întreruperea termenului de prescripție prin acte de procedură intervenite înainte de data publicării deciziei CCR¹⁰². Cu toate acestea, unele instanțe au considerat că întreruperile termenului de prescripție între 2014 și 2018 sunt nevalide¹⁰³.

S-au înregistrat unele progrese suplimentare în ceea ce privește noul sistem de investigare și urmărire penală a infracțiunilor de corupție din justiție. În Raportul din 2023 privind statul de drept, României i s-a recomandat „să ia măsuri, în special la nivel operațional, pentru a aborda preocupările rămase cu privire la investigarea și urmărirea penală a infracțiunilor în sistemul judiciar, inclusiv în ceea ce privește infracțiunile de corupție, ținând seama de standardele europene”¹⁰⁴. Procurorii desemnați se ocupă de un număr semnificativ de cauze nesoluționate, în special la nivel local¹⁰⁵. De la instituirea, în martie 2022, a noului sistem de investigare și urmărire penală a infracțiunilor de corupție în sistemul judiciar, au fost emise două puneri sub acuzare (în 2023). În 2024, investigația

potrivit legii, trebuie comunicat suspectului sau inculpatului”. A se vedea, de asemenea, Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 13.

⁹⁹ Valoarea daunelor implicate în aceste cazuri este de 14,7 milioane EUR. Informații primite de la procurorul general în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹⁰⁰ Contribuția României la Raportul privind statul de drept, anexa 7. Până în mai 2023, instanțele au închis 81 de cauze finalizate, implicând 186 de inculpați, a se vedea Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 16.

¹⁰¹ Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Hotărârea din 24 iulie 2023, Lin, C-107/23 PPU, ECLI:EU:C:2023:606.

¹⁰² și anume între 1 februarie 2014 (intrarea în vigoare a Codului penal) și 26 aprilie 2018 (data deciziei CCR prin care întreruperea termenului de prescripție în temeiul Codului penal a fost declarată neconstituțională). Cauza C-107/23 PPU, EU:C:2023:606.

¹⁰³ A se vedea, de exemplu, nr. 925/26.10.2023 a Curții de Apel Timișoara și D.P. 25/15.1.2024 a Curții de Apel Oradea. ÎCCJ a statuat la 17 iunie 2024 că nu există temei legal pentru întreruperea termenului de prescripție pentru actele de procedură efectuate înainte de pronunțarea deciziei Curții Constituționale în 2018.

¹⁰⁴ Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 2. În Raportul din 2023 privind statul de drept, Comisia a concluzionat că România a înregistrat unele progrese în ceea ce privește recomandarea din 2022 de a lua „măsuri pentru a răspunde aspectelor problematice nesoluționate legate de investigarea și urmărirea penală a infracțiunilor din justiție, ținând seama de standardele europene și de avizele relevante ale Comisiei de la Veneția”.

¹⁰⁵ 3 180 de dosare urmează să fie prelucrate: 2 527 la nivel teritorial și 653 la nivel central. 6 855 din 10 035 de cazuri sunt deja soluționate. Informații primite de la Ministerul Justiției în contextul vizitei de țară efectuate în România.

preliminară pentru un caz a fost finalizată¹⁰⁶. Noul sistem trebuie încă să își demonstreze capacitatea de a trata în mod eficient cazurile de corupție din sistemul judiciar¹⁰⁷. Astfel cum s-a precizat în raportul de anul trecut¹⁰⁸, CSM întâmpină dificultăți în ocuparea posturilor de procurori desemnați în cadrul ÎCCJ. Rata de ocupare a scăzut de la publicarea ultimului raport privind statul de drept. În februarie 2024, din cele 14 posturi de procuror disponibile la nivel „central” (opt la sfârșitul anului 2022) erau ocupate patru, în timp ce 34 din 45 de procurori erau numiți la parchetele locale (42 la sfârșitul anului 2022)¹⁰⁹. Grupul de candidați eligibili este foarte limitat din cauza cerințelor stricte privind vechimea¹¹⁰ și, întrucât doar câțiva procurori își depun candidatura¹¹¹, Parlamentul a adoptat, la 25 iunie, o lege¹¹² care să permită procurorului general să numească din oficiu procurori desemnați, cu scopul de a aborda rata scăzută de ocupare. O altă problemă practică a fost că legea prevedea un număr maxim de trei procurori desemnați pentru fiecare birou local, în timp ce volumul de muncă pentru fiecare birou diferă foarte mult¹¹³. Noua lege prevede minimum trei, ceea ce ar permite adaptarea numărului procurorilor în funcție de volumul de muncă al instanței respective¹¹⁴. Prin urmare, s-au înregistrat unele progrese suplimentare în ceea ce privește abordarea recomandării formulate în Raportul din 2023 privind statul de drept.

O propunere de actualizare a cadrului legislativ privind integritatea a fost prezentată Ministerului Justiției, dar aceasta nu acoperă normele privind practica „ușilor turnante”. Astfel cum s-a precizat în raportul din 2023, evaluarea cadrului existent privind integritatea a arătat că există lacune și că, din cauza fragmentării normelor privind integritatea, este dificil să se asigure respectarea și monitorizarea obligațiilor legale¹¹⁵. Proiectul de actualizare și codificare a cadrului legislativ privind integritatea a început în

¹⁰⁶ Informații primite de la procurorul general în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹⁰⁷ Aceasta a fost, de asemenea, opinia asociațiilor magistraților, Funky Citizens (CSO) și Expert Forum (CSO) în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹⁰⁸ Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 17.

¹⁰⁹ Informații primite din partea CSM în contextul vizitei de țară efectuate în România și al Raportului din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 17. Scrisoarea Parchetului de pe lângă ÎCCJ din 13 februarie 2024 menționează chiar 3 și 31 la nivel local.

¹¹⁰ Se impune o vechime de cel puțin 12 ani pentru procurorii desemnați să lucreze la parchetele de pe lângă curțile de apel și de cel puțin 15 ani în ceea ce privește Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

¹¹¹ CSM (2024), Raportul anual pentru 2023. Potrivit informațiilor primite de la CSM și de la procurorul general în contextul vizitei de țară efectuate în România, unii procurori sunt reticenti în a-și depune candidatura, deoarece mulți procurori au fost respinși de CSM în trecut, iar respingerea poate cauza publicitate negativă. În temeiul Legii nr. 49/2022, CSM nu trebuie să își motiveze decizia. Faptul că salariul acestor procurori este același cu cel al procurorilor obișnuiți este, de asemenea, menționat ca motiv pentru care situația este mai puțin atractivă.

¹¹² Legea de modificare a Legii nr. 49/2022. Necesită promulgare.

¹¹³ Informații primite de la procurorul general în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹¹⁴ Informații primite de la Ministerul Justiției în contextul vizitei de țară efectuate în România. Noua lege prevede, de asemenea, că numărul procurorilor din cadrul Secției de urmărire penală a Parchetului General va fi de 14. În cadrul unei hotărâri din 8 mai 2024 în cauza C-53/23, în urma unei trimiteri preliminare într-o cauză referitoare la sistemul actual de investigare și urmărire penală a infracțiunilor de corupție în sistemul judiciar, CJUE a statuat că dreptul Uniunii nu se opune unei reglementări naționale care exclude posibilitatea ca asociațiile profesionale de judecători să conteste numirea procurorilor competenți să efectueze urmăririi penale împotriva judecătorilor, condiționând admisibilitatea unei astfel de acțiuni de existența unui interes legitim privat. Prin urmare, Curtea nu a abordat problema compatibilității cu dreptul Uniunii a sistemului actual de investigare și urmărire penală a infracțiunilor de corupție în sistemul judiciar.

¹¹⁵ Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 18.

2022 și ar trebui să intre în vigoare până la sfârșitul anului 2024, în conformitate cu angajamentele asumate de România în cadrul planului de redresare și reziliență¹¹⁶. În urma consultărilor cu părțile interesate din august 2023, ANI a prezentat Ministerului Justiției, la 20 decembrie 2023, o propunere de actualizare a legislației în materie de integritate. Propunerea sugerează modificări specifice ale legislației existente, care ar fi combinate într-o lege omnibus¹¹⁷. Domeniul de aplicare al propunerii rămâne limitat la conflictele de interese, incompatibilitățile activităților și averile nejustificate și nu acoperă alte aspecte ale normelor de integritate. Printre acestea se numără, de exemplu, normele privind practica „ușilor turnante”, care rămân limitate și dispersate la nivelul diferitelor legi¹¹⁸.

ANI și-a menținut rezultatele în ceea ce privește gestionarea conflictelor de interese și a declarațiilor de avere. La sfârșitul anului 2023, au fost luate o serie de măsuri de austeritate care afectează serviciul public în general, cu impact asupra ANI¹¹⁹. Salariile mici sunt considerate un obstacol în calea atragerii de personal competent¹²⁰, iar ANI continuă să pledeze pentru o creștere a salariilor inspectorilor¹²¹. Cu toate acestea, ANI reușește să își mențină rezultatele din ultimii ani. Numărul cazurilor finalizate a rămas relativ constant. ANI a identificat o valoare record a averilor nejustificate de peste 6 milioane EUR¹²². Consiliul

¹¹⁶ Jalonul nr. 431 din Planul de redresare și reziliență al României prevede: „Legile consolidate privind integritatea vor intra în vigoare. Actualizarea legislației privind integritatea se va realiza pe baza unei evaluări și analize prealabile a legilor privind integritatea, împreună cu o grupare inițială a actelor normative. În cadrul celei de a doua etape a proiectului, legile existente vor fi unificate și actualizate sau se vor propune noi acte normative.” Jalonul nr. 431 va fi evaluat în cadrul celei de a 6-a cereri de plată preconizate pentru 2025.

¹¹⁷ Având în vedere alegerile naționale care vor avea loc în 2024, România nu preconizează începerea dezbaterii publice cu privire la propunere înainte de al treilea trimestru al anului 2024; informații primite de la ANI în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹¹⁸ Astfel cum s-a constatat deja cu îngrijorare în Raportul din 2021 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 16. Nu există reglementări privind un eventual termen în care să se mențină starea de incompatibilitate pentru principalii factori de decizie. Prin urmare, trecerea directă de la un loc de muncă la autoritatea de reglementare la o întreprindere reglementată și invers are loc frecvent, de exemplu, în sectorul energetic sau în cel financiar. Reglementarea interdicțiilor postangajare este o măsură în cadrul SNA 2021-2025. În vara anului 2023 s-a constituit un grup de lucru pe această temă. Informații primite de la ANI în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹¹⁹ Aceasta a dus la pierderea a 40 de posturi (neocupate) dintr-un total de 200 de posturi, la pierderea a aproximativ 40 % din posturile de conducere de nivel mediu și la o reducere a salariilor. Salariile din cadrul ANI sunt mai mici în comparație cu alte oficii similare din cadrul administrației publice din România. Acest lucru se datorează totodată faptului că o lege din 2017 a introdus o creștere constantă a salariilor funcționarilor publici, care nu se aplică ANI. Informații primite de la ANI în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹²⁰ Informații primite de la ANI în contextul vizitei de țară efectuate în România. Există un interes limitat față de concursurile organizate pentru ocuparea posturilor în cadrul ANI din cauza beneficiilor financiare neconcurențiale, a complexității activității și a lipsei reglementărilor în ceea ce privește statutul specific al inspectorului de integritate. Auditul extern al conducerii Agenției Naționale de Integritate pentru anul 2022 (2023), Raport de constatări factice.

¹²¹ ANI a solicitat Ministerului Justiției din 2021 să acorde inspectorilor de integritate (spre deosebire de celelalte persoane care lucrează în cadrul ANI) un statut special care le-ar permite să primească un salariu mai mare în temeiul legislației aplicabile.

¹²² Este vorba despre cazul unui judecător din cadrul Tribunalului București, aflat pe rolul Comisiei de cercetare a averilor de pe lângă Curtea de Apel București. ANI a depus totodată o cerere la parchet cu privire la un posibil conflict de interese între primarul general al municipiului București și primarul sectorului 5. În septembrie 2023, Curtea de Apel București a admis cererea primarului general de anulare a raportului de evaluare, decizie care a fost contestată la Înalta Curte de Casație și Justiție, fiind programată o audiere la

Național de Integritate (CNI) asigură controlul politic asupra ANI, garantând independența și monitorizând activitatea acesteia¹²³. Mandatul său de 4 ani s-a încheiat în martie 2024, însă nu au fost încă numiți noi membri¹²⁴. ANI este, de asemenea, responsabilă de verificarea și publicarea declarațiilor de avere. Până la 31 decembrie 2023, au fost publicate declarații de avere în valoare de peste 11,9 milioane¹²⁵. În decembrie 2023, legea a fost modificată pentru a nu mai permite anumitor funcționari publici, cum ar fi agenții de poliție, să își anonimizeze declarațiile¹²⁶. Începând din ianuarie 2024, ANI nu mai acceptă declarații semnate de mână, ceea ce reduce riscul de erori¹²⁷. Se preconizează că platforma de analiză a riscurilor menită să contribuie la verificarea informațiilor va deveni operațională în 2024¹²⁸.

ANI îndeplinește rolul de principal canal extern de avertizare în interes public și redirecționează rapoartele avertizorilor de integritate cu privire la corupție către alte autorități competente. În baza Legii privind protecția avertizorilor, care face parte din planul de redresare și reziliență, ANI a devenit principalul organism responsabil cu raportarea externă. Pe parcursul perioadei de raportare, ANI a primit rapoarte privind încălcările legii, a oferit consiliere și a stabilit și întreținut relații cu părțile interesate relevante. ANI a redirecționat cele 13 rapoarte privind corupția pe care le-a primit în 2023 către DNA și alte autorități competente. Deși ANI nu are competența de a investiga cazuri de corupție, agenția a oferit acestor avertizori ajutor în cadrul procedurilor ulterioare, precum și consiliere¹²⁹. Dintre cei 15 inspectori de integritate impuși prin lege din cadrul Direcției Avertizori, șase inspectori erau în funcție în februarie 2024 (doi în martie 2023¹³⁰), iar în 2024 nu vor mai avea loc alte

24 septembrie 2024. Primarul sectorului 5 a contestat și raportul ANI, nefiind încă planificată o audiere. Informații primite de la ANI în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹²³ Acesta este format din reprezentanți ai categoriilor de funcționari desemnați prin lege să depună declarații de avere. ANI susține că reprezentarea politică în cadrul Consiliului 2020-2024 nu a dispus de un echilibru, ceea ce prezintă un risc pentru independența și mandatul său. ANI a solicitat Senatului în februarie 2024 să prevină formarea indirectă a unei majorități a membrilor de aceeași culoare politică în cadrul Consiliului. De preferință, ANI consideră că CNI nu ar trebui să includă membri ai partidelor politice.

¹²⁴ În 2023, un membru al CNI a fost cercetat de inspectorii de integritate ANI, iar membrul a fost revocat de Senatul României. În septembrie 2023, fostul membru a acuzat ANI și gestionarea abuzurilor în serviciu în mass-media. Informații primite de la ANI în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹²⁵ Contribuția scrisă a României în contextul Raportului din 2024 privind statul de drept, p. 25 (în creștere de la 10,8 milioane în 2022). Declarațiile sunt publicate pe site-ul ANI pe durata mandatului și timp de trei ani de la încetarea acestuia.

¹²⁶ Singura excepție de la această nouă dispoziție se aplică birourilor pentru care nu există nicio obligație de a prezenta informații (de exemplu, soțul/soția funcționarului public care lucrează într-o societate privată). Informații primite de la ANI în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹²⁷ A se vedea Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 18. Această dată a fost amânată din 2023 în 2024 pentru a oferi tuturor părților interesate posibilitatea de a pune la dispoziție semnătura electronică. Cu toate acestea, în pofida măsurilor de creștere a gradului de conștientizare din ultimii ani, există în continuare instituții publice care nu prevăd semnătura electronică. Prin urmare, ANI a început să ofere această posibilitate în mod gratuit. Termenul de depunere a declarațiilor este luna iunie a fiecărui an.

¹²⁸ Informații primite de la ANI în contextul vizitei de țară efectuate în România. Proiectul urma să fie introdus la sfârșitul anului 2023. A se vedea Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 18.

¹²⁹ ANI a primit în total 587 de rapoarte în 2023, dintre care 280 au fost închise, 260 au fost redirecționate către alte autorități și 47 sunt în curs de evaluare. ANI a oferit consiliere într-un total de 241 de cazuri. Informații primite de la ANI în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹³⁰ Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 19.

concursuri¹³¹. ANI consideră că majorarea bugetului din 2024 este suficientă pentru sarcinile suplimentare privind raportarea avertizorilor de integritate¹³². Acțiunile de facilitare a aplicării legislației privind protecția avertizorilor includ sensibilizarea Uniunii Naționale a Barourilor din România cu privire la dreptul avertizorilor de integritate la asistență juridică gratuită în caz de represalii pentru raportarea lor, indiferent de venitul acestora¹³³.

Nu s-au înregistrat încă progrese în ceea ce privește introducerea unor norme privind activitățile de lobby pentru senatori și deputați. Raportul din 2023 privind statul de drept a recomandat României „să introducă, fără întârziere, norme privind activitățile de lobby pentru senatori și deputați”, în urma unei recomandări similare formulate în Raportul din 2022 privind statul de drept¹³⁴. Comisia pentru afaceri europene a Senatului a efectuat un sondaj care a indicat că opt din cele douăsprezece comisii ale Senatului consideră că activitățile de lobby ar trebui reglementate¹³⁵. Cu toate acestea, nu există planuri de introducere a unor astfel de norme¹³⁶. Colaborarea senatorilor și a deputaților cu lobbyiștii și cu alte părți terțe care încearcă să influențeze procesul legislativ rămâne, prin urmare, nereglementată și, de asemenea, nu există norme clare privind cadourile, ospitalitatea, favorurile și alte beneficii¹³⁷. Astfel cum s-a menționat în Rapoartele din 2022 și 2023 privind statul de drept, reformele legislative importante din România, cum ar fi introducerea normelor privind activitățile de lobby, trebuie să beneficieze de sprijin politic clar la nivel înalt¹³⁸. În octombrie 2023, ministrul justiției a trimis o scrisoare celor două camere ale Parlamentului, solicitându-le informații actualizate referitoare la punerea în aplicare a recomandărilor GRECO cu privire la parlamentari, care solicită îmbunătățirea transparenței generale a procesului parlamentar, inclusiv prin adoptarea de norme privind activitățile de lobby¹³⁹. S-au înregistrat unele evoluții referitoare la punerea în aplicare a normelor privind activitățile de lobby în privința membrilor guvernului, însă nu și în privința senatorilor și a

¹³¹ La 15 decembrie 2023, organizarea de concursuri pe tot parcursul anului 2024 a fost suspendată printr-o ordonanță de urgență a guvernului. Informații primite de la ANI în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹³² ANI a solicitat în 2023 fonduri suplimentare pentru a-și respecta noile obligații în calitate de canal de avertizare în interes public, a se vedea Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 19.

¹³³ Informații primite de la ANI în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹³⁴ În Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 2, s-a menționat că nu s-au înregistrat încă progrese în ceea ce privește introducerea unor norme privind activitățile de lobby pentru senatori și deputați. A se vedea, de asemenea, Raportul din 2022 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 2. GRECO a formulat această recomandare încă din 2015, în contextul raportului aferent rundeii a patra de evaluare.

¹³⁵ Contribuția României la Raportul din 2023 privind statul de drept, p. 19.

¹³⁶ Informații primite de la Ministerul Justiției în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹³⁷ GRECO (2023), Runda a patra de evaluare – Al treilea raport intermediar de conformitate, p. 4.

¹³⁸ Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 19 și Raportul din 2022 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 13. Potrivit OCDE, România ar trebui să elaboreze o strategie pentru a consolida sprijinul factorilor de decizie de la cel mai înalt nivel pentru punerea în aplicare a Strategiei Naționale Anticorupție. Grupul de lucru al înalților funcționari responsabili cu integritatea publică din cadrul OCDE (2023), *Evaluarea sistemului de integritate publică din România*, p. 11.

¹³⁹ Scrisoarea ministrului justiției adresată Președintelui Senatului României; scrisoarea ministrului justiției adresată președintelui interimar al Camerei Deputaților, semnată la 30 octombrie 2023, și GRECO (2016), Runda a patra de evaluare, raportul de evaluare al României, pp. 48-49.

deputaților¹⁴⁰. Prin urmare, nu s-au înregistrat încă progrese în ceea ce privește punerea în aplicare a recomandării formulate în Raportul din 2023 privind statul de drept.

Legea pentru îmbunătățirea transparenței finanțării partidelor politice nu a fost încă adoptată.¹⁴¹. Legislația elaborată de Autoritatea Electorală Permanentă (AEP) a fost aprobată fără modificări de către Senat în septembrie 2023 și prezentată Camerei Deputaților în octombrie 2023, fără nicio monitorizare până în prezent¹⁴². Proiectul de act legislativ vizează îmbunătățirea transparenței finanțării partidelor politice și asigurarea respectării normelor conexe. Unele organizații ale societății civile consideră că proiectul de lege ar fi trebuit să prevadă reducerea bugetului total al finanțării publice (63 de milioane EUR în 2024, 1/3 mai mult decât în 2023), deoarece tinde să favorizeze partidele mai mari, precum și că proiectul de lege ar fi trebuit să limiteze sumele pe care partidele le pot utiliza pentru campanii. De asemenea, au criticat faptul că contribuțiile campaniei sunt făcute publice doar la 30 de zile după campania electorală¹⁴³. În 2024, au fost programate patru runde de alegeri la nivel local, parlamentar, prezidențial și pentru Parlamentul European, dintre care două au avut deja loc. Nu este prevăzută nicio dată pentru adoptarea noii legislații și, prin urmare, persistă preocupările exprimate în rapoartele anterioare privind statul de drept, inclusiv lipsa unui audit aprofundat, a investigării și a asigurării respectării normelor, precum și sancțiunile reduse pentru neconformitate¹⁴⁴.

Achizițiile publice rămân un sector cu un risc ridicat de corupție și, întrucât este un sector prioritar, se iau măsuri pentru a identifica domeniile și procedurile cele mai predispuse la corupție în domeniul achizițiilor publice. Sondajul Eurobarometru Flash privind atitudinea întreprinderilor față de corupție în UE arată că 35 % din întreprinderile din România (media UE fiind de 27 %) consideră că corupția le-a împiedicat să câștige o licitație publică sau un contract de achiziții publice în practică în ultimii trei ani¹⁴⁵. Achizițiile publice rămân un sector cu un risc ridicat de corupție¹⁴⁶. Numărul avertismentelor de integritate emise de sistemul electronic pentru prevenirea conflictelor de interese în domeniul achizițiilor publice a continuat să fie stabil în ultimii patru ani, în timp ce, în octombrie 2023, a identificat un potențial conflict de interese în cadrul unei proceduri de achiziții publice de aproximativ 1,4 miliarde EUR¹⁴⁷. Cu sprijinul Instrumentului de sprijin tehnic al UE, România urmărește să identifice domeniile și procedurile de achiziții publice care sunt cele

¹⁴⁰ În iunie, guvernul a publicat spre consultare un proiect de Cod Etic pentru membrii Guvernului care, printre altele, le-ar solicita să înregistreze întâlnirile cu lobbyiștii. Funcționarii de la nivel local nu sunt obligați să publice o evidență a întâlnirilor lor. A se vedea Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 19.

¹⁴¹ Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 20 și Raportul din 2022 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 20.

¹⁴² PL-x nr. 516/2023 (cdep.ro) și Camera Deputaților se pregătește să modifice Legea nr. 334/2006 privind finanțarea politică (comentarii privind proiectul de lege) | Expert Forum

¹⁴³ Contribuții scrise din partea Expert Forum în contextul chestionarului din 2023 privind statul de drept și Expert Forum (2023), Subvenții pentru partidele politice în 2023.

¹⁴⁴ Ibidem, p. 20.

¹⁴⁵ Sondajul Eurobarometru Flash 543 privind atitudinea întreprinderilor față de corupția din UE (2024). Aceasta se situează cu 8 puncte procentuale peste media UE.

¹⁴⁶ Contribuția scrisă a României la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 30.

¹⁴⁷ Au existat 21 de avertismente de integritate în 2023, comparativ cu 22 în 2022, 26 în 2021 și 20 în 2020. Contribuția scrisă a României la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 27 și informații primite de la ANI în contextul vizitei de țară efectuate în România. A se vedea, de asemenea, Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 21.

mai expuse corupției până la sfârșitul anului 2024¹⁴⁸. În SNA pentru 2021-2025, corupția este recunoscută, de asemenea, ca factor de facilitare a criminalității organizate. Strategia națională împotriva criminalității organizate cuprinde măsuri care vizează abordarea acestui risc, cum ar fi identificarea într-un stadiu incipient a cazurilor de corupție care sunt legate de criminalitatea organizată¹⁴⁹. DIICOT a raportat că 13 % din grupurile infracționale analizate în 2023 au recurs la corupție pentru a-și facilita sau a-și disimula infracțiunile (comparativ cu 11 % în 2022 și 15 % în 2021)¹⁵⁰.

III. PLURALISMUL ȘI LIBERTATEA MASS-MEDIEI

Dreptul la libertatea de exprimare, precum și dreptul de acces la orice informație de interes public sunt consacrate în Constituție¹⁵¹. Accesul la informații este reglementat prin Legea privind liberul acces la informațiile de interes public¹⁵², care include dispoziții specifice¹⁵³ privind accesul mass-mediei la informații de interes public¹⁵⁴. Furnizarea de servicii mass-media audiovizuale este reglementată de Legea audiovizualului¹⁵⁵, care transpune Directiva serviciilor mass-media audiovizuale (DSMAV)¹⁵⁶ și Codul care reglementează conținutul audiovizual¹⁵⁷. Autoritatea de reglementare în domeniul mass-mediei (Consiliul Național al Audiovizualului) este singura autoritate de reglementare în domeniul serviciilor mass-media audiovizuale. Misiunea și componența autorității de reglementare a mass-mediei sunt prevăzute în Legea audiovizualului. Organizarea și funcționarea Societății Române de Radiodifuziune și a Societății Române de Televiziune sunt reglementate prin Legea nr. 41/1994.

Se preconizează că funcționarea și eficacitatea Consiliului Național al Audiovizualului (CNA) vor fi îmbunătățite odată cu actualizarea sistemelor sale tehnologice. CNA este garantul interesului public în domeniul comunicării audiovizuale și are obligația să asigure respectarea exprimării pluraliste de idei și de opinii în cadrul conținutului serviciilor mass-media audiovizuale¹⁵⁸. Legea audiovizualului prevede¹⁵⁹ ca activitatea Consiliului să fie finanțată de la bugetul de stat. CNA se așteaptă ca sistemele sale tehnologice să fie actualizate până la sfârșitul anului 2024, ceea ce i-ar facilita luarea măsurilor de asigurare a respectării legislației¹⁶⁰. CNA are competența de a monitoriza conținutul editorial al radiodifuzorilor și de a lua măsuri în cazul situațiilor de încălcare. În 2022, Comisia a aplicat 63 de ordine judecătorești și 52 de amenzi pentru „încălcarea dispozițiilor privind asigurarea

¹⁴⁸ Informații primite de la Ministerul Justiției în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹⁴⁹ Informații primite de la Ministerul Justiției și de la procurorul general în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹⁵⁰ Raportul anual de activitate pentru 2023 al DIICOT (2024), p. 23.

¹⁵¹ Constituția României, articolele 30 și 31.

¹⁵² Legea privind liberul acces la informațiile de interes public 544 din 12 octombrie 2001.

¹⁵³ Ibidem, secțiunea 2.

¹⁵⁴ România se situează pe locul 49 în clasamentul mondial al libertății presei întocmit de organizația Reporteri fără Frontiere pe 2024, în comparație cu locul 53 în anul precedent.

¹⁵⁵ Legea audiovizualului nr. 504/2002 din 11 iulie 2002.

¹⁵⁶ Directiva (UE) 2018/1808 de modificare a Directivei 2010/13/UE privind coordonarea anumitor dispoziții stabilite prin acte cu putere de lege sau acte administrative în cadrul statelor membre cu privire la furnizarea de servicii mass-media audiovizuale (Directiva serviciilor mass-media audiovizuale) având în vedere evoluția realităților pieței.

¹⁵⁷ Codul de reglementare a conținutului audiovizual din 24 februarie 2011.

¹⁵⁸ Legea audiovizualului nr. 504/2002, articolul 10 alineatul (3).

¹⁵⁹ Ibidem, articolul 16.

¹⁶⁰ Informații primite de la CNA în contextul vizitei în România.

informării corecte și a pluralismului”¹⁶¹. Opiniile părților interesate cu privire la activitatea CNA diferă¹⁶². Activitatea privind legislația secundară pe care CNA o desfășoară din 2022 este în curs, iar calendarul exact nu este încă disponibil¹⁶³.

Deși informațiile privind structura acționariatului societăților care dețin licențe audiovizuale sunt în prezent publice, este în continuare dificil pentru publicul larg să știe cine deține în cele din urmă societăți din domeniul mass-mediei din afara sectorului audiovizual. Persistă problemele legate de transparența proprietății asupra mass-mediei menționate în Raportul din 2023 privind statul de drept¹⁶⁴. Constituția prevede că legea poate impune mijloacelor de comunicare în masă obligația de a face publică sursa finanțării¹⁶⁵. Prin lege, toate persoanele juridice titulare ale unei licențe audiovizuale sunt obligate să facă publice unele informații de bază cu privire la statutul și regimul proprietății canalului¹⁶⁶. CNA a publicat informații privind structura acționariatului societăților deținătoare de licențe audiovizuale¹⁶⁷, dar nu există încă reglementări privind transparența și concentrarea specifice mass-mediei, în afara celor care vizează mass-media audiovizuală. Astfel, este în continuare dificil pentru publicul larg să știe cine deține în ultimă instanță societăți din domeniul mass-mediei din afara sectorului audiovizual¹⁶⁸. Legea audiovizualului cuprinde dispoziții privind pluralismul pentru piața televiziunii, însă nu există reglementări privind concentrarea în domeniul proprietății crossmedia sau mass-media, altele decât cele audiovizuale¹⁶⁹. Potrivit Instrumentului de monitorizare a pluralismului mass-mediei, pluralitatea furnizorilor de mass-media este expusă unui risc ridicat (85 %) ¹⁷⁰.

Nu s-au înregistrat progrese în ceea ce privește consolidarea guvernanței independente și a independenței editoriale a serviciilor publice de mass-media. Raportul din 2023 privind statul de drept a recomandat României „să consolideze normele și mecanismele de îmbunătățire a independenței serviciilor publice de mass-media în materie de decizii editoriale și de guvernanță, ținând seama de standardele europene privind serviciile publice de mass-media”¹⁷¹. Un proiect de lege din iunie 2021 de reformare a legii privind societățile

¹⁶¹ Raportul anual al CNA din 2023, p. 118.

¹⁶² Active Watch consideră că actualul sistem de sancțiuni pentru abateri etice nu este eficace și nu aduce schimbări semnificative în comportamentul televiziunii de știri, în timp ce Clubul Român de Presă, care reunește proprietari și directori de organe de presă, a criticat CNA, despre care se consideră că „cenzurează într-o măsură din ce în ce mai mare presa sub pretextul protecției cetățenilor”. Active Watch (2023), *Breaking News Democracy*, p. 5; Clubul de Presă (2023), *Ce e de făcut cu CNA?*, 7 octombrie 2023.

¹⁶³ Informații primite de la CNA în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹⁶⁴ Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 21.

¹⁶⁵ Constituția României, articolul 30 alineatul (5).

¹⁶⁶ Legea audiovizualului nr. 504/2002, articolele 48 și 74.1.

¹⁶⁷ https://www.cna.ro/IMG/pdf/Structura_actionariatului_societatilor_detinatoare_de_licente_SITE.pdf.

¹⁶⁸ Instrumentul de monitorizare a pluralismului mass-mediei 2024, Raport privind România, p. 17: „Transparența deplină este împiedicată, de asemenea, de faptul că societățile din domeniul mass-mediei pot fi deținute parțial sau integral de societăți înregistrate în străinătate, a căror proprietate este sau nu pe deplin cunoscută, în funcție de reglementările din țara în cauză”.

¹⁶⁹ Raportul din 2024 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 17.

¹⁷⁰ Instrumentul de monitorizare a pluralismului mass-mediei 2024, Raport privind România, p. 17.

¹⁷¹ În Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 3, s-a precizat că nu s-au înregistrat progrese în ceea ce privește consolidarea normelor și a mecanismelor de consolidare a guvernărilor independente și a independenței editoriale a serviciilor publice de mass-media, ținând seama de standardele europene privind serviciile publice de mass-media.

publice de radiodifuziune și televiziune¹⁷² se află încă în dezbateră Parlamentului și nu au fost adoptate alte mecanisme de asigurare a independenței mass-mediei publice. Sistemul de numire și destituire a consiliului de administrație al serviciului public de radiodifuziune și de televiziune este în continuare supus influențelor politice¹⁷³. Potrivit unui sondaj Eurobarometru Flash din 2023, 43 % din respondenții din România selectează posturile publice de radio și de televiziune (inclusiv prezența lor online) ca sursă de știri în care au cea mai mare încredere¹⁷⁴. Cu toate acestea, TVR1, principalul canal al organismului public de radiodifuziune, a atras doar 1,4 % din totalul vizionărilor în 2023, în scădere de la 2,1 % în 2022, care pălește în comparație cu cota canalelor private¹⁷⁵, a doua sursă în care respondenții au cea mai mare încredere (38 %)¹⁷⁶. Lipsa resurselor financiare adecvate pentru îndeplinirea misiunii lor de serviciu public este prezentată ca motiv pentru care serviciile publice de mass-media întâmpină dificultăți în furnizarea conținutului relevant¹⁷⁷. Acest lucru este valabil în special pentru TVR: 80 % din bugetul TVR servește la plata salariilor, iar restul de 20 % este insuficient pentru achiziționarea sau producerea de conținut competitiv și informativ¹⁷⁸. Această lipsă de finanțare pare să afecteze capacitatea televiziunii publice de a-și îndeplini mandatul de serviciu public. Radioul public, la rândul său, se numără printre posturile de top din țară¹⁷⁹. În general, nu s-au înregistrat progrese în ceea ce privește recomandarea formulată în Raportul din 2023 privind statul de drept.

În pofida unui cadru juridic solid și a aplicării de sancțiuni, se pare că unele partide politice și-au sporit finanțarea mass-mediei private pentru publicitate politică. Această finanțare, care a devenit o parte semnificativă a pieței globale de publicitate televizată din România, afectează și mass-media online și locală¹⁸⁰. Jurnaliștii și organizațiile societății civile raportează că unele partide politice au cheltuit aproximativ 39,3 milioane de lei (8 milioane EUR) în 2022 pentru conținut audiovizual electoral prezentat publicului drept conținut jurnalistic și nu ca material publicitar și că o sumă similară sau mai mare ar fi fost cheltuită în 2023, în principal prin intermediul site-urilor de internet ale posturilor de televiziune¹⁸¹. Legea audiovizualului interzice sponsorizarea programelor de știri și de

¹⁷² Propunere legislativă de modificare a Legii nr. 41/1994 din 17 iunie 1994 privind organizarea și funcționarea Societății Române de Radiodifuziune și Societății Române de Televiziune, Pl-x. nr. 262/2021.

¹⁷³ Rapoartele din 2022 și 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 22.

¹⁷⁴ Parlamentul European, Eurobarometru Flash, Sondajul în materie de știri și mass-media 2023, p. 44.

¹⁷⁵ Paginademedi.ro, AUDIENȚELE ANULUI 2023 după media pe zi. Cum s-a văzut competiția televiziunilor anul trecut. Consumul TV în continuare în scădere. Televiziunile de știri, pe minus. Posturile de filme au fost pe plus, 5 ianuarie 2024.

¹⁷⁶ Parlamentul European, Eurobarometru Flash, Sondajul în materie de știri și mass-media 2023.

¹⁷⁷ Informații primite de la TVR în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹⁷⁸ Informații primite de la TVR în contextul vizitei de țară efectuate în România.

¹⁷⁹ Informații primite de la TVR în contextul vizitei de țară efectuate în România; Instrumentul de monitorizare a pluralismului mass-mediei 2024, Raport privind România, p. 7 și 22.

¹⁸⁰ Informații primite de la jurnaliști în contextul vizitei de țară efectuate în România; Active Watch (2023), Partidele, banii și presa – o relație toxică, p. 12. Potrivit informațiilor primite de la Freedom House în contextul vizitei de țară efectuate în România, până la 90 % din mass-media locală ar primi bani de la autoritățile publice, iar foarte puține organe de presă de la nivel local ar publica articole critice la adresa sectorului public; MFRR (2022), România: ingerința părților în mass-media; Instrumentul de monitorizare a pluralismului mass-mediei 2024, Raport privind România, p. 25.

¹⁸¹ Informații primite de la jurnaliști și forumul experților, Freedom House, Funky Citizens în contextul vizitei de țară efectuate în România; Libertatea (2023), INVESTIGAȚIE Un milion de euro din bani publici de la PNL pentru site-ul Digi24. Articolele nu au fost marcate cu semnul P-publicitate, dar au fost trimise pentru plată la partid cu semnul P-publicitate, dar au fost trimise pentru plată la partid, 12 decembrie 2023;

actualități¹⁸², în timp ce codul de reglementare privind conținutul audiovizual interzice publicitatea, pozitivă sau negativă, în legătură cu partide politice, oameni politici, mesaje politice, cu excepția perioadelor de campanie electorală¹⁸³. Deși CNA a aplicat 5 ordine judecătorești și 2 amenzi pentru nerespectarea acestor regulamente¹⁸⁴, sancțiunile respective nu par să fie efectiv disuasive¹⁸⁵. Legea privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale stabilește principiul transparenței veniturilor și cheltuielilor și prevede că cheltuielile legate de campaniile electorale ar trebui notificate Autorității Electorale Permanente¹⁸⁶. Părțile interesate raportează că unele partide politice implicate în această finanțare invocă clauzele de confidențialitate din contractele comerciale pe care le încheie cu societăți intermediare sau direct cu societăți din domeniul mass-mediei pentru a nu dezvălui de ce direcționează bani către mass-media¹⁸⁷. Potrivit părților interesate, proiectul de lege¹⁸⁸ de reformare a legii privind finanțarea partidelor politice pendinte în Parlament nu ar rezolva încă lipsa de transparență cu privire la modul în care partidele politice direcționează bani către mass-media¹⁸⁹.

Nu au existat îmbunătățiri semnificative ale cadrului juridic privind accesul la informații. Un proiect de lege¹⁹⁰ menit să actualizeze Legea privind libertatea de informare¹⁹¹ este încă în curs de aprobare. Părțile interesate își exprimă îngrijorarea cu privire la faptul că respectarea legislației actuale nu este asigurată în mod eficient și că protecția datelor cu caracter personal este adesea utilizată ca motiv general pentru a refuza accesul la documente. Unele partide politice au refuzat să respecte deciziile instanțelor de a furniza date¹⁹².

Amenințările și cazurile de hărțuire a jurnaliștilor constituie în continuare o problemă, iar presiunea comercială și politică asupra independenței editoriale afectează activitatea jurnaliștilor. Consiliul Europei, Platforma pentru promovarea protecției jurnalismului și a siguranței jurnaliștilor, a înregistrat 13 alerte active în total¹⁹³. România a răspuns la 12 alerte și s-au înregistrat progrese în două dintre acestea. Jurnaliștii raportează că acțiunile strategice în justiție împotriva mobilizării publice (SLAPP) rămân o problemă,

Mapping Media Freedom (2023), PSD refuză să furnizeze Libertatea informații referitoare la cheltuielile cu mass-media și contractele cu presa, 1 octombrie 2023; Instrumentul de monitorizare a pluralismului mass-mediei 2024, Raport privind România, p. 11, 12 și 22.

¹⁸² Legea audiovizualului nr. 504/2002, articolul 34 alineatul (4).

¹⁸³ Codul de reglementare a conținutului audiovizual din 24 februarie 2011, art. 139.

¹⁸⁴ CNA (2023), Raportul anual, pagina 120.

¹⁸⁵ Active Watch (2023), Partidele, banii și presa – o relație toxică, p. 8.

¹⁸⁶ Legea privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale 334/2006, art. 1 și 28.

¹⁸⁷ Platforma „Mapping Media Freedom”: „PSD refuză să furnizeze Libertatea informații referitoare la cheltuielile cu mass-media și contractele cu presa”, 1 octombrie 2023.

¹⁸⁸ Proiect de lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale, L313/2023.

¹⁸⁹ Active Watch (2023), Partidele, banii și presa – o relație toxică, p. 5.

¹⁹⁰ Proiect de lege pentru transparentizarea informațiilor de interes public și ușurarea accesului cetățenilor prin modificarea și completarea Legii nr. 544/2001 privind liberul acces la informații de interes public, PL-x 529/2020.

¹⁹¹ Legea privind liberul acces la informațiile de interes public 544 din 12 octombrie 2001.

¹⁹² Informații primite de la jurnaliști în contextul vizitei de țară efectuate în România. Contribuția asociației Centrul pentru Inovare Publică la Raportul din 2024 privind statul de drept, pagina 19; Active Watch (2023), Partidele, banii și presa – o relație toxică, p. 8. Instrumentul de monitorizare a pluralismului mass-mediei 2024, Raport privind România, p. 14.

¹⁹³ Consiliul Europei, Platforma pentru promovarea protecției jurnalismului și a siguranței jurnaliștilor – România

deși datele sunt limitate¹⁹⁴. Presiunea comercială exercitată de proprietarii de mass-media și de agențiile de publicitate afectează, de asemenea, activitatea jurnaliștilor¹⁹⁵. Într-un caz în care au fost implicate două organe de presă principale¹⁹⁶, aproape 100 de jurnaliști au confirmat acest tip de presiune editorială¹⁹⁷. CNA a emis un comunicat de presă în care își exprima îngrijorarea cu privire la situația raportată de jurnaliști „*asupra cărora angajatorii au exercitat presiuni pentru a elimina separarea dintre mediul comercial și cel editorial*”¹⁹⁸. Cazul a fost evidențiat atât de asociațiile naționale, cât și de cele internaționale ale jurnaliștilor¹⁹⁹. Probleme similare au fără îndoială un impact la nivel local, unde jurnaliștii se tem că își vor pierde locul de muncă dacă nu urmează instrucțiunile proprietarilor de mass-media²⁰⁰. În campania de denigrare împotriva unui jurnalist de investigație, menționată în Raportul din 2023 privind statul de drept²⁰¹, Parchetul a închis ancheta în noiembrie 2023, susținând că „infracțiunile” – inclusiv publicarea de fotografii private furate și presupusa divulgare a probelor deținute de poliție – „nu au fost prevăzute de dreptul penal”²⁰². Organizațiile internaționale de presă au criticat această decizie²⁰³, pe care jurnalistul a atacat-o²⁰⁴.

¹⁹⁴ Centrul pentru Jurnalism Independent România (2023), Studiu de caz – SLAPP în România.

¹⁹⁵ Instrumentul de monitorizare a pluralismului mass-mediei 2024, Raport privind România, p. 28: „Presiunile comerciale și politice, coroborate cu reglementări relativ limitate, fac ca jurnaliștii și normele jurnalistice să fie vulnerabile în fața viziunii proprietarilor, a clienților și a altor factori”.

¹⁹⁶ În 2023, proprietarul a două organe de presă tradiționale: Gazeta Sporturilor și Libertatea, a solicitat redactorului-șef să furnizeze în avans copii ale articolelor referitoare la agenții de publicitate care cumpără spațiu publicitar de la aceste publicații. Redactorul-șef și coordonatorul editorial au fost, în cele din urmă, invitați să părăsească compania, care a respins acuzațiile de ingerință editorială și a susținut diferențele de opinie privind direcția strategică a publicației. GSP.RO (2023), Gazeta Sporturilor anunță tranziția la nivel de conducere în urma plecării lui Cătălin Țepelin din funcția de redactor-șef, 3 octombrie 2023; Platforma Mapping Media Freedom (2023), Redactor-șef la Gazeta Sporturilor forțat de conducerea Ringier să demisioneze după ce acesta s-a opus presiunii asupra independenței editoriale, 2 octombrie 2023; Instrumentul de monitorizare a pluralismului mass-mediei 2024, Raport privind România, p. 10 și 19.

¹⁹⁷ Libertatea (2023), „GSP și Libertatea informează publicul: după ce am refuzat cererile unor manageri din conducerea Ringier de a arăta în avans articolele despre firmele de jocuri de noroc care sunt clienți de publicitate, Ringier a cerut luni, 2 octombrie, plecarea redactorului-șef al GSP, Cătălin Țepelin. Ne opunem”, 3 octombrie 2023.

¹⁹⁸ CNA (2023), Comunicat de presă, 4 octombrie 2023.

¹⁹⁹ MediaSind (2023), Federația Internațională a Jurnaliștilor condamnă intervențiile editoriale ale trustului de presă RINGIER, 5 octombrie 2023; PaginadeMedia (2023), „Cum au omorât pariurile cel mai mare ziar de sport din România”. „Ce n-ar face elvețienii pentru bani” – cazul GSP-Ringier, în ziarele din lume, 17 noiembrie 2023; Federația Internațională a Jurnaliștilor IFJ (2023), România: IFJ condamnă ingerința editorială a trustului de presă Ringier, 5 octombrie 2023; Centrul pentru jurnalism independent CJI (2023), Managementul Ringier încalcă independența editorială a GSP și Libertatea, 4 octombrie 2023.

²⁰⁰ Informații primite de la jurnaliști în contextul vizitei de țară efectuate în România; Instrumentul de monitorizare a pluralismului mass-mediei 2024, Raport privind România, p. 10 și 19.

²⁰¹ Cazul Emilia Șercan, Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 24.

²⁰² Platforma „Mapping Media Freedom” (2023), Jurnalista Emilia Șercan, victimă a campaniei de denigrare după anchetarea plagiatului prim-ministrului, 4 aprilie 2022; Instrumentul de monitorizare a pluralismului mass-mediei 2024, Raport privind România, p. 14.

²⁰³ Institutul Internațional de Presă IPI (2023), România: Consternare la închiderea bruscă a anchetei privind campania de denigrare împotriva jurnalistei, 7 noiembrie 2023.

²⁰⁴ Înalta Curte de Casație și Justiție a solicitat procurorului general să redeschidă ancheta.

IV. ALTE PROBLEME INSTITUZIONALE LEGATE DE SISTEMUL DE CONTROL SI ECHILIBRU

România este o republică democratică reprezentativă semiprezidențială. Parlamentul României este bicameral, format din Senat (camera superioară) și Camera Deputaților (camera inferioară). Guvernul, deputații, senatorii sau un grup de cel puțin 100 000 de cetățeni au dreptul de a propune inițiative legislative²⁰⁵. Curtea Constituțională are competența de verificare a constituționalității legilor și de soluționare a conflictelor de natură constituțională dintre autoritățile publice²⁰⁶. România nu are încă o instituție națională acreditată în domeniul drepturilor omului care să respecte Principiile de la Paris ale ONU. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării este organismul de promovare a egalității.

Având în vedere deficiențele persistente în procesul consultativ, nu s-au înregistrat progrese suplimentare în ceea ce privește asigurarea unor consultări publice eficiente. Raportul din 2023 privind statul de drept a recomandat României „[s]ă își intensifice eforturile pentru asigurarea unor consultări publice eficiente înainte de adoptarea legislației”. Secretariatul General al Guvernului coordonează²⁰⁷ publicarea și actualizarea informațiilor pe portalul privind transparența decizională²⁰⁸, lansat în martie 2019. Acest portal servește drept catalog de proiecte de acte legislative în consultare publică la nivelul administrației publice centrale²⁰⁹. Scopul său este de a promova participarea cetățenilor și a societății civile la procesul decizional²¹⁰. Cu toate acestea, există o serie de deficiențe, în special din cauza publicării cu întârziere a proiectelor prezentate spre consultare publică²¹¹, iar numeroase organizații ale societății civile au raportat și faptul că au fost excluse din procesele

²⁰⁵ Articolul 74 din Constituția României. Cetățenii care își exercită dreptul de a propune o inițiativă legislativă trebuie să aparțină cel puțin unui sfert din județele țării, iar numărul semnăturilor în sprijinul unei astfel de inițiative trebuie să fie, în fiecare dintre aceste județe sau în municipiul București, de cel puțin 5 000 de semnături.

²⁰⁶ Constituția României, articolul 146.

²⁰⁷ În conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 137/2020, cu modificările și completările ulterioare, în special prin prevederile art. III din Hotărârea Guvernului nr. 830/2022 pentru modificarea și completarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 123/2002 și ale articolului 12 din Normele metodologice de aplicare a Legii nr. 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 831/2022, potrivit cărora Secretariatul General al Guvernului va dezvolta funcționalitățile platformei E-Consultare și va aproba prin Ordin al Secretarului General al Guvernului metodologia de utilizare a acesteia, în termen de 18 luni de la intrarea în vigoare a hotărârilor menționate anterior.

²⁰⁸ <http://www.e-consultare.gov.ro/>.

²⁰⁹ Informații statistice la data de 10 ianuarie 2023: numărul total al proiectelor de acte normative încărcate: 7 409; numărul total al proiectelor de acte normative încărcate pentru care s-au organizat dezbateri publice: 72; numărul total al sugestiilor/recomandărilor transmise prin intermediul platformei: 1 041; numărul total al abonaților: 565; numărul total de mesaje de tip newsletter transmise către abonați: 184.

²¹⁰ Extinderea funcționalităților acestui site corespunde, de asemenea, componentei 14 privind buna guvernare, jalonul 407 din Planul de redresare și reziliență al României: „Procesul de consultare publică și de implicare a părților interesate [ar trebui] îmbunătățit prin creșterea cu 20 % a numărului de proiecte de acte legislative care fac obiectul consultării publice și al implicării părților interesate la nivel central”.

²¹¹ Astfel cum se menționează în Raportul privind operaționalizarea platformei E-Consultare în perioada ianuarie 2023-ianuarie 2024, care poate fi descărcat pe site. Alte deficiențe menționate sunt: absența datei de publicare a proiectelor de acte normative, publicarea nestandardizată a anunțurilor și dezbaterilor. OCDE (2023) Civic Space Review of Romania, p. 22, consideră că principala provocare este necesitatea de a îmbunătăți cadrul juridic actual și de a consolida utilizarea platformei E-Consultare.

consultative ori s-au implicat doar într-o etapă prea avansată²¹². În mod normal, perioada pentru o consultare publică ar trebui să fie de cel puțin 10 zile²¹³, dar adesea este mai scurtă²¹⁴. Unele părți interesate au susținut că rareori le-au fost luate în considerare contribuțiile²¹⁵, adesea nepublicate, iar motivele respingerii nu au fost dezvăluite²¹⁶. De asemenea, se pare că accesul public la lucrările comisiilor parlamentare și la sesiunile plenare este dificil de obținut²¹⁷. Utilizarea evaluărilor *ex ante* ale impactului actelor normative continuă să se situeze sub media UE²¹⁸. Prin urmare, nu s-au înregistrat progrese suplimentare în ceea ce privește punerea în aplicare a recomandării formulate în Raportul din 2023 privind statul de drept.

Se depun eforturi considerabile pentru a spori calitatea și transparența decizională, dar utilizarea ordonanțelor de urgență ale guvernului, deși în scădere, rămâne frecventă. Din noiembrie 2023, Consiliul Legislativ publică legislația consolidată pe site-ul său web²¹⁹. De asemenea, acesta intenționează să dezvolte o aplicație software care ar facilita elaborarea legilor în conformitate cu normele de tehnică legislativă, astfel cum se prevede în Legea nr. 24/2000²²⁰. Guvernul utilizează în continuare în mod frecvent ordonanțele de urgență (OUG)²²¹, deși numărul acestora este în scădere²²². Aceasta este o sursă de îngrijorare,

²¹² OCDE (2023), *Civic Space Review of Romania*, p. 25. Organizațiile societății civile percep consultările drept exerciții de bifare în cazul în care nu li se acordă suficient timp pentru a revizui proiectele de politici sau de legi și în cazul în care recomandările lor sunt rareori luate în considerare, cu explicații limitate sau inexistente cu privire la motivele în acest sens.

²¹³ Articolul 7 din Legea nr. 52/2003 privind transparența decizională. Chiar și atunci când această perioadă este respectată pentru consultare, aceasta nu este întotdeauna considerată de organizațiile societății civile ca fiind suficientă în cazul unor propuneri complexe. Contribuția ENNRHI la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 426. Contribuția citează un raport al APADOR-CH din octombrie 2023, care denunță o consultare de 10 zile deschisă cu privire la trei proiecte de lege, cu scopul recunoscut de a proteja drepturile fundamentale, printre altele, și de a modifica șapte legi și ordonanțe. A se vedea, de asemenea, GRECO, *Fifth Evaluation Round – Evaluation Report* (Runda a cincea de evaluare GRECO – Raport de evaluare), evaluarea p. 25.

²¹⁴ Informații primite de la Institutul Român pentru Drepturile Omului în contextul vizitei de țară efectuate în România.

²¹⁵ Informații primite de la organizațiile societății civile (Expert Forum, Funky Citizens, Freedom House și Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile) în contextul vizitei de țară efectuate în România.

²¹⁶ GRECO, *Fifth Evaluation Round – Evaluation Report* (Runda a cincea de evaluare GRECO – Raport de evaluare), recomandarea ix, p. 67 și evaluarea p. 25. Contribuția ENNRHI la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 427. Contribuția citează o petiție adresată Ministerului Muncii de către Consiliul Național al Dizabilității din România, menționând lipsa de reacție din partea autorităților publice în ceea ce privește măsurile care trebuie luate pentru respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități.

²¹⁷ Contribuția ILGA-Europe la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 19.

²¹⁸ Comisia Europeană (2024), *Semestrul european 2024, Rapoarte de țară: România*, p. 67.

²¹⁹ Site-ul Consiliului Legislativ, comunicat de presă din 9 noiembrie 2023, <http://www.clr.ro/media/comunicate-de-presa/>.

²²⁰ Contribuția scrisă a României la Raportul din 2024 privind statul de drept.

²²¹ Potrivit Consiliului Legislativ, la fel ca în anii precedenți, utilizarea OUG a permis, de exemplu, transpunerea directivelor UE (în cazul unei proceduri iminente de constatare a neîndeplinirii obligațiilor), adoptarea de măsuri fiscal-bugetare și de măsuri luate în contextul războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei. Contribuția scrisă a României la Raportul din 2024 privind statul de drept.

²²² În 2023 au fost adoptate 131 de OUG din 522 de acte normative, comparativ cu 192 din 621 în 2022 și 145 din 1 685 în 2021. Contribuția României la Raportul din 2023 privind statul de drept, pp. 38-39 și la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 48 și 49. O ordonanță de urgență a guvernului poate modifica dispozițiile mai multor legi.

inclusiv pentru întreprinderi²²³, în special atunci când OUG sunt utilizate pentru subiecte sensibile din punct de vedere politic²²⁴ și reforme importante²²⁵. Raportul din 2023 privind statul de drept a constatat că utilizarea pe scară largă a OUG ridică semne de întrebare, în special din cauza normelor derogatorii privind perioadele mai scurte de consultări publice, controlul constituțional limitat și aprobarea întârziată de către Parlament, în urma intrării lor în vigoare²²⁶. În plus, atunci când guvernul urmează să adopte o OUG, Consiliul Legislativ are la dispoziție doar 24 de ore pentru a-și emite avizul consultativ, pentru a-i asigura calitatea²²⁷. GRECO împărtășește aceste preocupări, iar în 2023 a formulat recomandări pentru a aborda situația²²⁸. Astfel cum se prevede în planul de redresare și reziliență, în septembrie 2022 a fost adoptată o nouă metodologie pentru utilizarea OUG, cu scopul de a promova bunele practici în elaborarea, justificarea și utilizarea consecventă a acestora²²⁹.

²²³ Informații primite în contextul vizitei de țară efectuate în România de către Consiliul Investitorilor Străini. În România, 35 % din societățile care au făcut obiectul sondajului percep calitatea procesului legislativ și modificările frecvente ale legislației ca fiind un motiv pentru lipsa de încredere în protecția investițiilor în România. Figura 56, Tabloul de bord privind justiția în UE din 2024.

²²⁴ A se vedea, de exemplu, OUG nr. 21/2024, care privește anumite măsuri pentru organizarea și desfășurarea alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2024 și a alegerilor pentru autoritățile administrației publice locale din anul 2024; aceasta a condus la dezbateri, deoarece ordonanțele de urgență nu ar trebui utilizate pentru a modifica normele privind alegerile, în special cu câteva luni înainte de desfășurarea alegerilor. A se vedea, de asemenea, OUG nr. 34/2023 din 15 mai 2023 de suspendare a ocupării prin concurs sau examen a posturilor vacante din instituțiile sau autoritățile publice până la 31 decembrie 2023, perioadă care a fost prelungită până la sfârșitul anului 2024 (a se vedea punctul privind calitatea justiției); OUG nr. 115/2023 din decembrie 2023, care limitează capacitatea OSC de a primi sponsorizare (a se vedea punctul privind OSC).

²²⁵ Au fost adoptate OUG pentru investiții-cheie și reforme majore legate de cei șase piloni principali stabiliți în planul de redresare și reziliență (PRR). Deși autoritățile au explicat că aceste măsuri au fost necesare pentru punerea rapidă în aplicare a planului de redresare și reziliență, unele părți interesate și-au exprimat regretul cu privire la faptul că acesta nu a permis o dezbatere publică cu privire la aceste investiții și reforme. A se vedea contribuția scrisă a României la Raportul din 2024 privind statul de drept. A se vedea, de asemenea, contribuția Centrului pentru Inovare Publică la Raportul din 2024 privind statul de drept, care menționează poziția *amicus curie* pe care a trimis-o împreună cu alte 2 OSC Curții Constituționale. Prezentul document raportează cu privire la adoptarea fără consultare a 16 ordonanțe de urgență legate de Mecanismul de redresare și reziliență și concluzionează că legislația referitoare la modul în care sunt cheltuite fondurile MRR a fost adoptată fără o consultare adecvată. A se vedea informațiile armonizate primite de la Funky Citizens în contextul vizitei de țară efectuate în România.

²²⁶ Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 25. A se vedea, de asemenea, OCDE (2023), Civic Space Review of Romania, p. 21. O ordonanță de urgență a guvernului din martie 2022 a extins excepția de la procedurile generale privind transparența la „situațiile de urgență”. Organizațiile societății civile au avertizat că acest lucru a permis guvernului să clasifice numeroase proiecte legislative ca fiind urgente și, astfel, să evite procesul de consultare publică. Ombudsmanul a contestat ordonanța de urgență a guvernului în fața Curții Constituționale. În iulie 2024, nu s-au înregistrat progrese în acest caz. În septembrie 2023, trei organizații ale societății civile au trimis Curții Constituționale o poziție *amicus curiae*, solicitându-i să dezbată și să se pronunțe cu privire la excepția invocată de Avocatul Poporului. Contribuția scrisă a Institutului Român pentru Drepturile Omului (IRDO) în contextul vizitei de țară efectuate în România; contribuția FRANET la Raportul privind drepturile fundamentale 2024 – România, p. 19. Potrivit IRDO, Curtea Constituțională refuză să discute această chestiune.

²²⁷ Contribuția Consiliului Legislativ în timpul vizitei de țară.

²²⁸ GRECO, *Fifth Evaluation Round – Evaluation Report* (Runda a cincea de evaluare GRECO – Raport de evaluare), recomandarea viii, p. 67 și evaluarea p. 23.

²²⁹ Jalonul 411 din planul de redresare și reziliență al României, cuprins în cea de a 3-a cerere de plată care este în prezent în curs de evaluare, prevede „intrarea în vigoare a metodologiei de utilizare a ordonanțelor de urgență”, prin care se urmărește „[să se precizeze] circumstanțele în care pot fi utilizate aceste ordonanțe și modul în care se evaluează impactul acestora (*ex post, ex ante*), precum și procedurile aferente de elaborare și aprobare a acestora și rolul Secretariatului General al Guvernului și al Ministerului Justiției pentru

Impactul noii metodologii nu a fost evaluat până în prezent și, prin urmare, este dificil să se determine măsura în care aceasta a îmbunătățit eficacitatea procesului consultativ²³⁰. Este în curs de elaborare un nou cod de procedură administrativă, care va include dispoziții privind transparența decizională²³¹.

La 1 ianuarie 2024, numărul hotărârilor principale ale Curții Europene a Drepturilor Omului neexecutate încă de România a crescut, ajungând la 115, cu două hotărâri mai mult decât în anul precedent²³². La momentul respectiv, rata hotărârilor principale din ultimii zece ani care nu au fost executate în România a fost de 59 % (comparativ cu 60 % în 2023), iar durata medie de executare a hotărârilor a fost de peste 5 ani și 5 luni (comparativ cu peste 4 ani și 8 luni în 2023)²³³. Cea mai veche hotărâre principală, care așteaptă să fie executată de 18 ani, se referă la dreptul la protecția proprietății ca urmare a exproprierilor și naționalizărilor²³⁴. În ceea ce privește respectarea termenelor de plată, la 31 decembrie 2023 existau 176 de cazuri în total în așteptarea confirmării plăților (față de 215 în 2022)²³⁵. La 1 iulie 2024, numărul de hotărâri principale pendente crescuse, ajungând la 116²³⁶. Au fost luate măsuri pentru a reduce numărul mare de hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului încă neexecutate. În 2023, au fost închise 121 de cazuri²³⁷. Acesta este cel mai mare număr de cazuri închise din 2016. Informații privind punerea în aplicare a altor cazuri au fost transmise Consiliului Europei²³⁸. În aprilie 2023, a fost înființat un birou specific în cadrul Secretariatului General al Guvernului (SGG), Biroul executare și urmărire a hotărârilor CEDO²³⁹, pentru a trata în special hotărârile privind neaplicarea sau aplicarea întârziată a

asigurarea filtrării și a controlului general al calității”. A se vedea anexa la Decizia de punere în aplicare 15833/23 a Consiliului de modificare a Deciziei de punere în aplicare 12319/21 a Consiliului, p. 508-509. Metodologia, adoptată prin Hotărârea Guvernului nr. 1173/2022, nu creează noi norme, ci consolidează toate normele aplicabile care decurg din Constituție, din legislație și din alte acte de reglementare relevante și descrie procedurile de inițiere și adoptare a acestora.

²³⁰ A se vedea contribuția FRANET la Raportul din 2024 privind drepturile fundamentale, p. 16.

²³¹ Contribuția ENNRHI la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 428. La sfârșitul anului 2023, preambulul codului a fost adoptat prin Hotărârea Guvernului nr. 946/2003, care prevede la punctul IV litera h) următoarele: „Codul trebuie să garanteze respectarea drepturilor fundamentale ale cetățeanului, cu precădere dreptul de a participa la luarea deciziilor și dreptul la informare”.

²³² Adoptarea măsurilor de executare necesare pentru hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului este supravegheată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei. Practica Comitetului este de a grupa cazurile împotriva unui stat care necesită măsuri similare de executare, în special măsuri generale, și de a le examina împreună. Primul caz din grup este desemnat ca fiind cazul principal din perspectiva supravegherii măsurilor generale, iar cazurile repetitive din cadrul grupului pot fi închise atunci când se evaluează că au fost luate toate măsurile individuale posibile necesare pentru a oferi despăgubiri solicitantului.

²³³ Toate cifrele sunt calculate de European Implementation Network și se bazează pe numărul de cauze considerate pendente la data-limită anuală de 1 ianuarie 2024. A se vedea contribuția organizației European Implementation Network la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 7.

²³⁴ Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 21 iulie 2005, *Strain și alții/România*, 57001/00, în așteptarea executării din 2005.

²³⁵ Consiliul Europei (2024), *Supravegherea executării hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului – Al 17-lea raport anual al Comitetului de Miniștri – 2023*, p. 138.

²³⁶ Date conform bazei de date online a Consiliului Europei (HUDOC).

²³⁷ Consiliul Europei (2024), *Supravegherea executării hotărârilor și deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului în 2023*, p. 104. S-a obținut încetarea supravegherii executării mai multor hotărâri ale CEDO în cauzele principale, în special hotărârea din 5 mai 2020 în cauza *Kövesi* (3594/19) și hotărârea din 20 octombrie 2020 în cauza *Camelia Bogdan* (36889/18).

²³⁸ Contribuția scrisă a României la Raportul din 2024 privind statul de drept și Consiliul Europei.

²³⁹ Au avut loc concursuri pentru ocuparea postului de șef de birou și a postului de consilier juridic.

deciziilor instanțelor naționale²⁴⁰. Un număr semnificativ de hotărâri neexecutate se referă la încălcări ale drepturilor omului în cazul persoanelor admise în instituții de îngrijire a sănătății mintale, în special pentru că acestea sunt reținute forțat sau pentru că primesc tratamente împotriva voinței lor²⁴¹. În acest sens, guvernul a adoptat un plan de acțiune la 16 mai 2024²⁴².

S-au înregistrat anumite progrese în ceea ce privește obținerea acreditării unei instituții naționale pentru drepturile omului. Raportul din 2023 privind statul de drept a recomandat României „[s]ă își intensifice eforturile pentru a obține acreditarea unei instituții naționale pentru drepturile omului, ținând seama de Principiile de la Paris ale ONU”²⁴³. Institutul Român pentru Drepturile Omului (IRDO) a încheiat un acord de colaborare cu Avocatul Poporului, în conformitate cu articolul 6 alineatul (3) litera (i) din Regulamentul de procedură al Subcomitetului pentru acreditare GANHRI²⁴⁴, care va permite evaluarea acreditării ambelor instituții. Subcomitetul pentru acreditare GANHRI a inclus provizoriu examinarea acreditării atât a IRDO, cât și a Avocatului Poporului în calendarul său pentru cea de a doua sesiune din 2024²⁴⁵. Cu toate acestea, subcomitetul a informat cele două instituții că vor fi invitate să își depună cererea de acreditare numai atunci când sunt îndeplinite toate cerințele

²⁴⁰ Au început lucrările în special cu privire la hotărârile în grupul de cauze *Săcăleanu* (hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 5 septembrie 2005 în cauza 73970/01, care se referă la disfuncționalități structurale de lungă durată legate de nepunerea în aplicare sau de punerea în aplicare cu întârziere a hotărârilor judecătorești naționale definitive de către stat sau de către persoanele juridice aflate sub responsabilitatea statului). Cu toate acestea, prin Hotărârea Guvernului nr.1303/2023 din 22 decembrie 2023, acest birou a fost radiat din organigrama SGG, SGG păstrând această competență. Dispoziția din Hotărârea Guvernului nr.137/2020 care stabilește că SGG monitorizează executarea hotărârilor pronunțate de CEDO prin care s-a constatat încălcarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale ca urmare a neexecutării unor hotărâri judecătorești pronunțate împotriva unor debitori publici din România nu a fost eliminată. A se vedea, de asemenea, contribuția națională FRANET la Raportul privind drepturile fundamentale 2024 – România și contribuția Centrului pentru Inovare Publică la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 21.

²⁴¹ H/Exec(2023)5 - Memorandum - Parascineti (Cererea nr. 32060/05), grupul Cristian Teodorescu (Cererea nr. 22883/05) și grupul N. (Cererea nr. 59152/08)/Romania. Având în vedere gravitatea situației la nivelul anumitor instituții, la București a fost înființat un grup de lucru, ale cărui propuneri vor fi transmise guvernului spre avizare. Aceste propuneri ar putea avea implicații financiare uriașe. De asemenea, sunt în desfășurare consultări între autoritățile române și Consiliul Europei: Vizita în România: Consultări privind executarea hotărârilor privind drepturile persoanelor cu afecțiuni de sănătate mintală sau cu dizabilități - Departamentul pentru Executarea Hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului (coe.int).

²⁴² DH-DD (2024) 635, Plan de acțiune (04/06/2024) Comunicarea României privind cauzele CRISTIAN TEODORESCU/România (cererea nr. 22883/05), PARASCINETI/România (cererea nr. 32060/05), R.D. și I.M.D./România (cererea nr. 35402/14), ATUDOREI/România (cererea nr. 50131/08), N./România (cererea nr. 59152/08), Ticu/România (cererea nr. 24575/10), CENTRUL DE RESURSE JURIDICE ÎN NUMELE LUI VALENTIN CÂMPEANU/ROMÂNIA (cererea nr. 47848/08), N. (nr. 2) (cererea nr. 38048/18).

²⁴³ După ce Raportul din 2022 privind statul de drept a recomandat României să își continue eforturile pentru înființarea unei instituții naționale pentru drepturile omului, ținând seama de Principiile de la Paris ale ONU, Raportul din 2023 privind statul de drept a concluzionat că nu s-au înregistrat progrese suplimentare în ceea ce privește obținerea acreditării instituției naționale pentru drepturile omului. Raportul din 2023 privind statul de drept, capitolul consacrat situației statului de drept din România, p. 27.

²⁴⁴ Contribuția României la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 46. Articolul 6 alineatul (3) se referă la cererile depuse de mai multe instituții naționale pentru drepturile omului într-un stat membru al ONU. Contribuție scrisă din partea IRDO în contextul vizitei de țară efectuate în România.

²⁴⁵ Contribuția ENNRHI la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 423 și informații primite de la Avocatul Poporului în contextul vizitei de țară efectuate în România. Atât IRDO, cât și Avocatul Poporului au un mandat general în domeniul drepturilor omului, însă au competențe diferite. IRDO este membru asociat al ENNRHI, ceea ce nu este cazul Avocatului Poporului.

prevăzute la articolul 6 alineatul (3) din Regulamentul de procedură al Subcomitetului pentru acreditare GANHRI²⁴⁶. Recent, guvernul și-a exprimat oficial acordul pentru sprijinirea acreditării celor două instituții naționale din domeniul drepturilor omului: IRDO și Avocatul Poporului. Comitetul ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale²⁴⁷ și unele părți interesate consideră că ar fi necesară o legislație suplimentară pentru ca cele două instituții să îndeplinească criteriile de acreditare²⁴⁸. Rețeaua europeană a instituțiilor naționale pentru drepturile omului (ENNHRI) și-a exprimat îngrijorarea, într-o scrisoare adresată autorităților române, cu privire la „lipsa raportată a unui mediu propice pentru funcționarea IRDO și recomandă autorităților române să ia măsuri urgente pentru a remedia situația”²⁴⁹. ENNHRI este deosebit de preocupată de condițiile financiare cu care se confruntă IRDO din cauza lipsei unei finanțări adecvate din partea statului, ceea ce a condus la o rată a locurilor de muncă vacante de 60 %, ceea ce afectează personalul de specialitate²⁵⁰. ENNHRI este totodată preocupată de caracterul inadecvat al cadrului juridic al IRDO, despre care consideră că are un impact negativ asupra funcționării sale și asupra eforturilor sale de a respecta Principiile de la Paris ale ONU²⁵¹. În ansamblu, s-au înregistrat unele progrese în ceea ce privește punerea în aplicare a recomandării formulate în Raportul din 2023 privind statul de drept.

Proiectele legislative și o viitoare nouă strategie ar putea contribui la îmbunătățirea situației organizațiilor societății civile, care continuă să se confrunte cu provocări juridice și financiare. Spațiul în care se poate desfășura societatea civilă este în continuare considerat restrâns²⁵². România ia măsuri pentru a dezvolta prima strategie națională în domeniul guvernării deschise, care se preconizează că va fi adoptată de guvern înainte de jumătatea anului 2026²⁵³. Un proiect de lege pentru modificarea Ordonanței Guvernului

²⁴⁶ Un consimțământ scris din partea guvernului lipsește încă în această privință. Contribuție scrisă din partea IRDO în contextul vizitei de țară efectuate în România.

²⁴⁷ În observațiile finale asupra celui de-al șaselea raport periodic al României, în cadrul celei de a 29-a reuniuni, care a avut loc la 1 martie 2024, Comitetul a recomandat [României] să adopte măsuri legislative, în special în ceea ce privește Legea nr. 9/1991 privind înființarea și funcționarea Institutului Român pentru Drepturile Omului, pentru a aduce Institutul Român pentru Drepturile Omului în deplină conformitate cu Principiile referitoare la statutul instituțiilor naționale pentru promovarea și protecția drepturilor omului (Principiile de la Paris), inclusiv prin consolidarea în continuare a independenței sale și prin asigurarea cu resurse financiare și umane adecvate pentru a-și îndeplini mandatul eficient și independent.

²⁴⁸ Contribuția Centrului pentru Inovare Publică la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 20; Contribuția FRANET la Raportul din 2024 privind drepturile fundamentale, p. 23.

²⁴⁹ Scrisoare primită împreună cu o contribuție scrisă din partea Institutului Român pentru Drepturile Omului în contextul vizitei de țară efectuate în România.

²⁵⁰ De exemplu, IRDO nu a primit finanțare suficientă atunci când i s-a atribuit un rol în punerea în aplicare a Recomandării (UE) 2022/758 în ceea ce privește acțiunile strategice în justiție împotriva mobilizării publice (SLAPP). *Ibidem* și contribuția ENNHRI la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 425.

²⁵¹ *Ibidem*. Principiile de la Paris impun instituțiilor naționale pentru drepturile omului să fie independente din punct de vedere juridic și din punctul de vedere al calității de membru, al operațiunilor, al politicii și al controlului resurselor; să aibă un mandat larg; să respecte pluralismul membrilor; să aibă funcții generale; să dețină competențe adecvate; să se bazeze pe resurse adecvate; să folosească metode de cooperare și să colaboreze cu organismele internaționale.

²⁵² Calificativ acordat de CIVICUS: calificativele sunt deschise, restrânse, obstrucționate, reprimite și închise.

²⁵³ Planul național de redresare și reziliență al României include un obiectiv de adoptare a primei strategii naționale în domeniul guvernării deschise (România, Planul național de redresare și reziliență, Secțiunea 14 – „Buna guvernare”, jalonul 407). Acest obiectiv, prevăzut pentru T2 2026 și parte a celei de a 8-a cereri de plată, este corelat cu obiectivul României de a adera la Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), ceea ce presupune îmbunătățirea bunăstării spațiului civic pentru a respecta standardele OCDE.

nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații²⁵⁴, elaborat în consultare cu OSC²⁵⁵, a fost aprobat de Senat în decembrie 2023 și este examinat în prezent de Camera Deputaților. Acesta simplifică funcționarea asociațiilor și a fundațiilor, în special prin sporirea numărului de proceduri digitalizate și mai puțin birocratice²⁵⁶. Situația actuală este considerată insuficientă de către unele OSC²⁵⁷, în opinia cărora lipsa finanțării durabile, precum și procedurile de înregistrare îndelungate și împovărătoare se numără printre principalele lor preocupări²⁵⁸. În plus, legislația fiscală recentă²⁵⁹ limitează capacitatea organizațiilor societății civile de a primi sponsorizare, dat fiind că, în prezent, acestea pot primi sponsorizări într-un procent de până la 3,5 % din impozitul pe care donatorii individuali îl plătesc pe veniturile obținute din salarii și remunerații. Organizațiile societății civile nu mai pot primi sponsorizări din partea persoanelor care desfășoară o activitate independentă sau a profesioniștilor independenți²⁶⁰. Înainte de modificarea legii, acești contribuabili ar putea decide să aloce o parte din impozite asociațiilor și fundațiilor, însă această posibilitate este în prezent limitată²⁶¹. Persoanele fizice și întreprinderile sunt principalele surse de finanțare pentru organizațiile societății civile²⁶². Legea a fost adoptată în pofida protestelor importante pe care le-a generat. Organizațiile societății civile pledează pentru un proiect de lege care ar

²⁵⁴ Înregistrat la Camera Deputaților cu numărul de referință 763/11.12.2023. Posibilă actualizare.

²⁵⁵ Contribuția FRANET la Raportul din 2024 privind drepturile fundamentale, p. 27.

²⁵⁶ În urma unui proces consultativ organizat cu privire la proiectul de act legislativ în primăvara anului 2023, la care au participat peste 200 de organizații ale societății civile, au fost aduse îmbunătățiri proiectului de act legislativ, printre acestea: simplificarea procedurii de schimbare a sediului organizațiilor societății civile, unificarea registrelor publice ale OSC în cadrul Registrului național al persoanelor juridice fără scop matrimonial deținut de Ministerul Justiției. Contribuție din partea Comitetului pentru protecția jurnaliștilor la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 19. Digitalizarea registrului național al asociațiilor și fundațiilor a fost deosebit de binevenită. Contribuția națională FRANET la Raportul privind drepturile fundamentale 2024 – România, p. 28.

²⁵⁷ Se pare că nu există o interpretare uniformă a procedurilor de înregistrare a OSC; orice modificare a statutului, inclusiv în ceea ce privește membrii consiliului de administrație și funcția, trebuie aprobată *ex post* în urma unor proceduri judiciare care urmează să intre în vigoare. Contribuția *Jeunes Européens France* – Europa la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 19. În plus, ar fi necesare clarificări cu privire la tipologiile persoanelor juridice reglementate de lege, statutul de utilitate publică, activitățile economice ale ONG-urilor și publicitatea, accesibilitatea și gama de informații aflate la dispoziția terților în registrul național. Contribuția Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 20.

²⁵⁸ OCDE (2023), *Civic Space Review of Romania*, p. 21 și p. 149: procedurile de înregistrare durează între una și trei luni, ceea ce reprezintă o perioadă lungă de timp în comparație cu majoritatea celorlalte state membre ale UE și ale OCDE.

²⁵⁹ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 115/2023 din decembrie 2023: persoanele care desfășoară activități independente, profesioniștii independenți și microîntreprinderile (societăți cu o cifră de afaceri de până la 60 000 EUR care sunt impozitate cu 1 % din venituri sau până la 500 000 EUR care sunt impozitate cu 3 % din venituri în loc de profit) nu mai pot face sponsorizări. În plus, ordonanța a introdus obligații pentru organizațiile societății civile care primesc bani prin sponsorizare și alte mecanisme similare de a desfășura o procedură obligatorie care ar genera o nouă declarație prezentată în situațiile financiare anuale.

²⁶⁰ Contribuția ENNRHI la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 430.

²⁶¹ Informații primite de la Institutul Român pentru Drepturile Omului în contextul vizitei de țară efectuate în România; contribuții scrise din partea organizațiilor societății civile la Raportul din 2024 privind statul de drept.

²⁶² Urmate de fundații europene și internaționale. Banca Mondială (2020), menționată în OCDE (2023), *Civic Space Review of Romania*, p. 21. Finanțarea guvernamentală contribuie cu 18 % la nevoile financiare ale organizațiilor societății civile (p. 153). Accesul la finanțare publică pare a fi discreționar, pe baza sprijinului politic pe care îl are o organizație. Contribuția *Jeunes Européens France* – Europa la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 20.

împiedica dizolvarea unei asociații sau fundații ca urmare a unui litigiu de interes public²⁶³. În același timp, o propunere legislativă din decembrie 2023, adoptată de ambele camere în 2024, elimină posibilitatea ca judecătorul să reducă costurile ce trebuie plătite de o parte celeilalte (și anume onorariile avocaților)²⁶⁴. În general, mai multe OSC au raportat că se simt descurajate să inițieze proceduri în instanță, în special împotriva administrației naționale²⁶⁵. Aceasta include accesul la informații referitoare, de exemplu, la finanțarea partidelor politice și la utilizarea finanțării publice²⁶⁶.

²⁶³ În 2023, OSC au pierdut procese împotriva dezvoltatorilor imobiliari în instanță și au fost obligați la plata unor cheltuieli de judecată ridicate, daune morale și chiar profituri nerealizate, care nu sunt accesibile pentru organizațiile societății civile ce apără interesul public. Aceste cheltuieli au determinat dizolvarea lor într-un caz, în timp ce, într-un alt caz, dizolvarea a fost evitată datorită donațiilor private. Pentru a găsi o soluție la acest tip de cazuri, a fost organizată o reuniune între organizațiile societății civile și cabinetul prim-ministrului, dar fără rezultate concrete. Informații scrise din partea FDSC în contextul vizitei în România, <https://www.stareademocratiei.ro/2024/02/23/mai-multe-ong-uri-solicita-o-intalnire-cu-premierul-pe-tema-ruletei-rusesti-din-justitie/>. A se vedea scrisoarea adresată prim-ministrului pe această platformă, semnată de 13 organizații ale societății civile. A se vedea, de asemenea, plângerea depusă de Bankwatch România către Raportorul special al ONU pentru apărătorii mediului, în care se invocă acte de persecuție, sancționare și hărțuire împotriva acestora în legătură cu exercitarea drepturilor lor în temeiul Convenției de la Aarhus. În scrisoarea adresată autorităților române, Raportorul special al ONU pentru apărătorii mediului își exprimă „profunda îngrijorare cu privire la (...) succesiunea evenimentelor [prezentate de OSC], care pare să constituie o campanie continuă și serioasă de hărțuire și intimidare ce vizează în mod specific Bankwatch România și membrii personalului său din cauza exercitării drepturilor lor în temeiul Convenției de la Aarhus”.

²⁶⁴ Legea, în cazul în care este promulgată, va impune, de asemenea, sarcina probei privind plata disproporționată în raport cu valoarea sau complexitatea cauzei sau cu activitatea desfășurată de avocat față de partea nemulțumită. Acest aspect ar putea necesita asistență juridică specializată pe care organizațiile societății civile ar putea să nu și-o poată permite și le-ar putea afecta capacitatea/voința de a iniția în continuare proceduri juridice de interes public. Contribuție scrisă din partea FDSC în contextul vizitei de țară efectuate în România. Proiectul de lege, inițiat de Parlament, a fost adoptat și se află în prezent sub control constituțional *ex ante*.

²⁶⁵ Informații primite de organizațiile societății civile (Expert Forum, Funky Citizens, Freedom House și Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile) în contextul vizitei de țară efectuate în România.

²⁶⁶ Contribuția ENNRHI la Raportul din 2024 privind statul de drept, p. 428. 2 cazuri inițiate în 2021 privind finanțarea publică primită de partidele politice în anul electoral 2020: nu există hotărâri judecătorești definitive în ianuarie 2024, un alt an electoral. În ceea ce privește accesul la informații, a se vedea pilonul 3.

Anexa I: Lista surselor în ordine alfabetică*

* Lista contribuțiilor primite în contextul consultării pentru Raportul din 2024 privind statul de drept este disponibilă la următoarea adresă https://commission.europa.eu/publications/2024-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation_en.

Active Watch (2023), FreeEx Digest nr. 3, *Breaking News Democracy*, <https://activewatch.ro/publicatii/breaking-news-democracy-freeex-digest-nr-3/>.

Active Watch (2023), FreeEx Digest nr. 4, Partidele, banii și presa – o relație toxică, <https://activewatch.ro/publicatii/political-parties-money-and-the-media-a-toxic-relationship-freeex-digest-no-4-english/>.

Centrul pentru Jurnalism Independent România (2023), Studiu de caz – SLAPP în România. CNA (2023), Comunicat de presă, 4 octombrie 2023, <https://cji.ro/en/slapp-in-romania-case-study/>; https://cji.ro/en/ringier-management-infringes-editorial-independence-of-gsp-and-libertatea/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=ringier-management-infringes-editorial-independence-of-gsp-and-libertatea.

Centrul pentru pluralism și libertate în mass-media, *Monitorizarea pluralismului mass-mediei în era digitală în anul 2022 (2023) raport de țară: România*.

Plângere depusă de Bankwatch România către Raportorul special al ONU pentru apărătorii mediului și răspunsul guvernului RO, https://unece.org/sites/default/files/2024-04/ACSRC_2023_13_Letter%20Reply_Romania_16.04.2024.pdf.

Consiliul Național al Audiovizualului (2023), Raport anual, https://www.cna.ro/IMG/pdf/01_CNA_Raport_de_activitate_pe_anul_2023.pdf; Comunicat de presă, <https://www.cna.ro/Comunicat-de-pres,12875.html>.

Consiliul European, *Platforma pentru promovarea protecției jurnalismului și a siguranței jurnaliștilor* – România.

Consiliul Uniunii Europene (2021), Anexa nr. 2 la Decizia de punere în aplicare 12319/21 a Consiliului de aprobare a evaluării planului de redresare și reziliență al României, 22 octombrie 2021, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12319-2021-ADD-1/ro/pdf>.

Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (2024), Raportul anual de activitate al DIICOT pe 2023 *Raport de Activitate 2023*, https://www.diicot.ro/images/documents/rapoarte_activitate/raport_2023.pdf.

Platforma E-Consultare, Raportul privind operaționalizarea platformei E-Consultare în perioada ianuarie 2023-ianuarie 2024, care poate fi descărcat pe site.

Raportul anual al EPPO pentru 2023 (2024), 1 martie 2024, https://www.epo.europa.eu/sites/default/files/2024-03/EPPO_Annual_Report_2023.pdf.

Comisia Europeană (2024), Sondajul Eurobarometru Flash privind atitudinea întreprinderilor față de corupția din UE.

Comisia Europeană (2024), Semestrul european 2024, Rapoarte de țară: România.

Parlamentul European, *Eurobarometru Flash, Sondajul în materie de știri și mass-media 2023*.

Comisia Europeană (2024), Sondajul Eurobarometru special privind corupția.

Comisia Europeană (2024), *Tabloul de bord privind justiția în UE*.

Expert Forum (2023), Camera Deputaților se pregătește să modifice Legea nr. 334/2006 privind finanțarea politică – comentarii privind proiectul de lege, 25 septembrie 2023, <https://expertforum.ro/comentarii-334-cdep/>.

Expert Forum (2024), Raport de analiză – Subvențiile partidelor politice în 2023, 8 ianuarie 2024, <https://expertforum.ro/en/subsidies-parties-2023/>.

Expert Forum (2024), Contribuția Expert Forum la Raportul din 2024 privind statul de drept. Auditul extern al conducerii Agenției Naționale de Integritate pentru anul 2022 (2023), Raport de constatări factice, mai 2023, <https://integritate.eu/wp-content/uploads/2024/03/Raport-final-Auditul-extern-al-managementului-Agenției-Nationale-de-Integritate-pentru-anul-2022-EN.pdf>.

Guvernul României (2022), ORDONANȚĂ DE URGENȚĂ nr. 71, pentru modificarea art. 155 alin. (1) din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal), 30 mai 2022, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/255795>.

GRECO (2016), *Fourth Evaluation Round, Evaluation Report Romania* (Runda a patra de evaluare, Raport de evaluare România) 22 ianuarie 2016 <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c7d05>.

GRECO (2023), *Fifth Evaluation Round, Evaluation report on Romania* (Runda a cincea de evaluare, Raport de evaluare privind România), <https://rm.coe.int/grecoeval5rep-2022-4-final-eng-evaluation-report-romania-public/1680ac7782>.

GRECO (2023), *Fourth Evaluation Round, Third Interim Compliance Report and Follow-Up to the Ad Hoc (Rule 34) Report Romania*, [Runda a patra de evaluare, Al treilea raport intermediar de conformitate și monitorizarea raportului ad-hoc privind România (Regula 34)], 25 ianuarie 2023, <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680a9c84f>.

HotNews (2023), Șeful Direcției Generale Anticorupție iese la pensie / Scandalurile în care apare numele lui Liviu Vasilescu, 25 august 2023, <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-26485090-seful-directiei-generale-anticoruptie-iese-pensie-scandalurile-care-apre-numele-lui-liviu-vasilescu.htm>.

Federația Internațională a Jurnaliștilor (2023), <https://www.ifj.org/media-centre/news/detail/category/press-releases/article/romania-ifj-condemns-editorial-interference-by-ringier-media-group>.

Institutul Internațional de Presă IPI (2023), <https://ipi.media/romania-dismay-at-abrupt-closure-of-investigation-into-smear-campaign-against-journalist/>.

Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din 24 iulie 2023 în cauza C-107/23 PPU, EU:C:2023:606 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62023CA0107>.

Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 26 noiembrie 2013 în cauza *Vlad/România*, cauza nr. 40756/06.

Hotărârea Curții Constituționale a României din 26 aprilie 2018, Decizia nr. 297/2018 și Decizia de confirmare nr. 358 din 26 mai 2022.

Scrisoarea ministrului justiției adresată președintelui interimar al Camerei Deputaților, 30 octombrie 2023.

Scrisoarea ministrului justiției adresată Președintelui Senatului României, 30 octombrie 2023.

Scrisoarea din 15 ianuarie 2024 adresată CSM de către UNBR și scrisoarea nr. 23701/14 decembrie 2023 adresată guvernului de către CSM.

Libertatea, <https://www.libertatea.ro/stiri/investigatie-un-milion-de-euro-de-la-pnl-pentru-site-ul-digi24-articolele-nu-au-fost-marcate-cu-semnul-p-publicitate-dar-au-fost-trimise-pentru-plata-la-partid-4745569>; <https://www.libertatea.ro/stiri/redactiile-gazeta-sporturilor-si-libertatea-din-romania-informeaza-publicul-4678545>.

Platforma „Mapping Media Freedom” (2023), <https://www.mapmf.org/alert/30443>; <https://www.mapmf.org/alert/30724>; <https://www.mapmf.org/alert/24714>.

MediaSind (2023), <https://mediasind.ro/federatia-internationala-a-jurnalistilor-condamna-interventiile-editoriale-ale-grupului-media-ringier/>.

Ministerul Justiției (2024), Strategia Națională Anticorupție 2021-2025, Rapoarte de evaluare 2023, <https://sna.just.ro/ro/c/2023>.

Ministerul Justiției (2024), Raport privind stadiul implementării Strategiei Naționale Anticorupție 2021-2025 în anul 2023, <https://sna.just.ro/ro/a/rapoarte-de-monitorizare/raport-privind-stadiul-implementarii-strategiei-nationale-anticoruptie-2021-2025-in-anul-2023>. OECD (1997), Convenția privind combaterea mituirii funcționarilor publici în cadrul tranzacțiilor comerciale internaționale, 21 noiembrie 1997. <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/oecd-anti-bribery-convention-booklet.pdf>.

Grupul de lucru al înalților funcționari responsabili cu integritatea publică din cadrul OCDE (2023): Evaluarea sistemului de integritate publică din România – Integrarea măsurilor de integritate în sănătate, educație și întreprinderile de stat (IDS), 26 aprilie 2023, [file:///U:/CORRUPTION/3.%20Rule%20of%20Law%20Report/4th%20annual%20Rule%20of%20Law%20report%202023/RO%20Romania/OECD/GOV-PGC-INT\(2023\)3.Stocktaking%20of%20the%20Public%20Integrity%20System%20in%20Romania.pdf](file:///U:/CORRUPTION/3.%20Rule%20of%20Law%20Report/4th%20annual%20Rule%20of%20Law%20report%202023/RO%20Romania/OECD/GOV-PGC-INT(2023)3.Stocktaking%20of%20the%20Public%20Integrity%20System%20in%20Romania.pdf).

OCDE (2023), Civic Space Review of Romania.

Paginademedi.ro, [AUDIENȚELE ANULUI 2023 după media pe zi - Paginademedi.ro](https://www.paginademedi.ro/audientele-anului-2023-dupa-media-pe-zi).

POHCCI (2024), Raportul anual de activitate pe 2023.

Clubul de Presă (2023), *Ce e de făcut cu CNA?*, <https://clubuldepresa.ro/ce-e-de-facut-cu-cna/>.

Reporterii fără Frontiere (2024) – România - <https://rsf.org/en/country/romania>.

Ringier (2023), <https://www.ringier.com/gazeta-sporturilor-announces-leadership-transition-as-the-editor-in-chief-catalin-tepelin-departs/>.

Camera Deputaților din România (2023), Proiect de lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale (PL-x nr. 516/2023), 18 septembrie 2023, https://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=21125.

Guvernul României (2024), Contribuția României la Raportul din 2024 privind statul de drept.

Consiliul Superior al Magistraturii din România (2024), Raportul anual pentru 2023.

Transparency International (2024), Indicele de percepție a corupției din 2023, 30 ianuarie 2024, <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>.

WWW.LUMEAJUSTITIEI.RO

Anexa II: Vizita în România

În februarie 2024, serviciile Comisiei au organizat reuniuni virtuale cu:

- Active Watch
- ANABI
- Asociația Forumul Judecătorilor din România
- Asociația „Inițiativa pentru Justiție”
- Asociația Judecătorilor pentru Apărarea Drepturilor Omului
- Asociația Magistraților din România
- Asociația Mișcarea pentru Apărarea Statutului Procurorilor
- Asociația Procurorilor din România
- Centrul pentru Jurnalism Independent
- Asociația Profesioniștilor din Presă Cluj
- Curtea Constituțională
- Expert Forum
- Consiliul Investitorilor Străini
- Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile
- Freedom House
- Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile
- Funky Citizens
- Înalta Curte de Casație și Justiție
- Inspekția Judiciară
- Consiliul Legislativ
- Ministerul Justiției
- Uniunea Națională a Barourilor (UNBR) Direcția Națională Anticorupție
- Consiliul Național al Audiovizualului
- Institutul Național al Magistraturii
- Agenția Națională de Integritate
- Avocatul Poporului
- Procurorul General
- Institutul Român pentru Drepturile Omului
- Societatea Română de Radio și Televiziune
- Secretariatul General al Guvernului
- Consiliul Superior al Magistraturii
- Uniunea Națională a Judecătorilor din România

* Comisia s-a întâlnit, de asemenea, cu următoarele organizații în cadrul mai multor reuniuni orizontale:

- Amnesty International EU
- Centre for Democracy and Technology Europe
- Centre for European Volunteering
- Civil Liberties Union for Europe
- Civil Rights Defenders

- Civil Society Europe
- Culture Action Europe
- Democracy Reporting International
- European Centre for Non-Profit Law
- Forumul Civic European
- Federația Europeană a Jurnaliștilor
- Parteneriatul European pentru Democrație
- Forumul European al Tineretului
- Free Press Unlimited
- Federația Internațională pentru Drepturile Omului
- Federația Internațională pentru Planificare Familială
- Institutul Internațional de Presă
- Consiliul pentru libertăți civile din Irlanda
- JEF Europa
- Fundații pentru o Societate Deschisă
- Philanthropy Europe Association
- PICUM
- Reporteri fără Frontiere
- SOLIDAR
- Transparency International EU

WWW.LUMEAJUSTITIEI.RO